

Vlaanderen
is erfgoed

Beschermingsdossier

Provinciaal Handels- en Taalinstituut in Gent

Monument

Agentschap
Onroerend
Erfgoed

Beschermingsdossier:

Provinciaal Handels- en Taalinstituut, Gent,
Abdisstraat 52-56 en Henleykaai 83-84 – monument

INHOUDELIJK DOSSIER

Dossiernummer: 4.001/44021/139.1

Evert Vandeweghe met medewerking van Koen Himpe

9/01/2019

INHOUDSTAFEL

1.	Beschrijvend gedeelte	4
1.1.	Situering	4
1.2.	Historisch overzicht	4
1.3.	Beschrijving met inbegrip van de erfgoedelementen en erfgoedkenmerken.....	9
1.3.1.	Ruimtelijke context en inplanting	9
1.3.2.	Groenaanleg	10
1.3.3.	Constructie en exterieur.....	12
1.3.4.	Grondplan	15
1.3.5.	Interieur	16
1.4.	Fysieke toestand van het onroerend goed	18
2.	Evaluerend gedeelte	19
2.1.	Evaluatie van de erfgoedwaarden	19
2.1.1.	Architecturale waarde	19
2.1.2.	Stedenbouwkundige waarde	27
2.1.3.	Technische waarde	27
2.1.4.	Historische waarde	27
2.2.	Motivering van het type bescherming.....	28
2.3.	Motivering van de afbakening van de bescherming	28
2.4.	Juridische toestand	29
2.4.1.	Onroerend Erfgoed:	29
2.4.2.	Ruimtelijke ordening:	29
3.	Beheersvisie	29
3.1.	Beheersdoelstellingen voor het beschermd onroerend goed	29
3.2.	Bijzondere voorschriften voor het beschermd onroerend goed.....	29
3.3.	Toelatingsplichtige handelingen voor het beschermd onroerend goed	30
4.	Bronnen	30
5.	Bijlagen bij het inhoudelijk dossier	31
5.1.	Omgevingsplan	31
5.2.	Fotobijlage	32
5.3.	Cultuuroederen	32
5.4.	Documentatie	32

1. BESCHRIJVEND GEDEELTE

De opmaak van het beschermingsdossier voor het Provinciaal Handels- en Taalinstituut kadert binnen de herinventarisatie van het bouwkundig erfgoed in Gent en deelgemeenten, die tijdens deze regeerperiode focust op de naoorlogse periode. Voor de Gentse binnenstad werden panden geselecteerd voor bescherming op basis van een exhaustief literatuuronderzoek, overleg met de stedelijke Dienst Monumentenzorg en Architectuur en selectief veldwerk en archiefonderzoek.

1.1. Situering

Het Provinciaal Handels- en Taalinstituut bevindt zich aan de Henleykaai 83-84 en de Abdisstraat 56 in Gent. De aanpalende conciërgewoningen aan de Abdisstraat 52-54 maken er eveneens deel van uit. Dit complex vormt het zuidelijke deel van een grotere onderwijssite (met ook onder andere het Provinciaal Instituut voor Verpleegkunde en de kappersschool) die ten zuiden begrensd wordt door een Leiebocht, ten noordwesten door de Nonnemeersstraat en ten noordoosten door de Godshuizenlaan. De bescherming van het Provinciaal Handels- en Taalinstituut omvat cultuurgoederen die besproken en gemotiveerd worden in bijlage 5.3. Cultuurgoederen.

1.2. Historisch overzicht¹

Na de Tweede Wereldoorlog ontwikkelden de provincies in Vlaanderen een hele waaier aan onderwijs- en onderzoeksinitiatieven.² In Oost-Vlaanderen ging het provinciale onderwijs al begin jaren twintig van start toen, in de nasleep van de Eerste Wereldoorlog, beslist werd een instituut voor verpleegsters op te richten in Gent. Voor het overige ondersteunde de provincie tijdens het interbellum vooral bestaande technische onderwijsinitiatieven. Pas op 22 februari 1952 (provincieraadsbeslissing van 19 oktober 1951) richtte de provincie een tweede school op: het Provinciaal Handels- en Taalinstituut (PHTI). Dit kwam in feite neer op de overname van de gelijknamige private school die al in 1920 opgericht was en die op haar beurt een opvolger was van de *English Club*, in 1894 opgestart door Jan Wannyn. Reden voor deze overname was het groeiende succes van deze opleiding.³ De school was van 1894 tot eind jaren zestig gevestigd in het stadscentrum, aan de Savaanstraat. Omdat deze lokalen in de loop van de jaren vijftig ontoereikend bleken, werden daar in 1954 bijkomende gronden gekocht voor een volledige nieuwbouw. Toen minister van Openbare Werken Paul Meyers in 1958 het instituut bezocht en pleitte voor een waardig gebouwencomplex, stelde de bestuurscommissie van het instituut nog steeds voor om een nieuwe hogere afdeling te bouwen tussen de Savaanstraat, Pollepelstraat en Jeruzalemstraat. Korte tijd later werd dit plan echter verlaten omdat de studentenaantallen te groot werden voor deze locatie. In plaats daarvan besliste de provincieraad op 22 oktober 1959 om voor de bouw van een nieuwe campus grond aan te kopen aan de Henleykaai, niet ver van het Sint-Pietersstation, waar op dat moment al het nieuwe Provinciaal Instituut voor Verpleegkunde werd opgetrokken, tussen de Abdisstraat en Nonnemeersstraat. Op de plaats van het PHTI bevond zich voorheen de cementtegelabriek Dutry-Massy, waarvan nog één laat 19de-eeuws gebouw (vermoedelijk de machinezaal) rest aan de Henleykaai 5-16 (zie bijlage 5.4. documentatie, foto 1-2). De overige gebouwen waren midden 20ste eeuw al afgebroken. In 1959 was dit groen maar moerassig gebied eigendom van de Gentse commissie van openbare onderstand en in gebruik als volkstuinjes. Ten noordoosten ervan werd begin jaren zestig een 15 bouwlagen hoge

¹ Dit historisch overzicht is gebaseerd op Provinciearchief 3B 22/1267, 1270, 1295, 1688, 1731, 1762, 1765; 31 47/2984, 2997-3000, 3009, 3011 en 3013; Rijksarchief PAOV Griffie 335, 347/7; PTDG 568, 631; Stadsarchief Gent G12 H/19/64, G12 H/3/76, H/4/76 en H/50/77 en N/4/79; archief Francis Serck, rollen 273-289 en mondelinge informatie verkregen van Francis Serck (21 december 2017 en 17 juli 2018), tenzij anders vermeld.

² CORNILLY 2013, 21.

³ MESTDAG J. & VAN LANDSCHOOT R. 1996.

woonblok opgetrokken door de aannemer Amelinckx (zie bijlage 5.4. documentatie, foto 2).⁴

Voor het ontwerp van het PHTI organiseerde de provincie op initiatief van griffier Paul Beyer begin 1960 een wedstrijd die toegankelijk was voor alle Belgische of in België gevestigde architecten. Het wedstrijdprogramma omvatte vijf gebouwengroepen: één voor directie en administratie, een hogere technische afdeling voor 300 studenten, een secundair voor jongens en één voor meisjes (elk voor 500 leerlingen) en een centrum voor lichamelijke opvoeding. De directie en administratie, de sportterreinen, de turnzaal en het zwembad waren gemeenschappelijk maar de jongens-, meisjes- en hogere afdeling dienden strikt gescheiden te worden; elk met hun eigen toegang, speelterrein, overdekte gaanderijen en toiletten. Voor de meisjesschool prefereerde men bovendien een inplanting aan de Abdisstraat en in aansluiting met de refter en keuken, omwille van de huishoudelijke afdeling. Wat de architectuur betrof, stelde het wedstrijdprogramma dat de ontwerpers volkomen vrij waren maar zich best lieten leiden door *"een streven naar voornaamheid, ernst en soberheid; zij zullen zoveel mogelijk fantasistische (sic) formules die veeleer de expressie zijn van een voorbijgaande mode weren."*

Een dertigtal ontwerpers tekenden in op het wedstrijdprogramma waaronder Marc Dessauvage, Jan Lodewijk Cnops, Eugène Vanassche, Rutger Langaskens en het Hoger Instituut Sint-Lucas (mogelijk als oefening voor de studenten) maar slechts vijf ontwerpers zonden effectief een ontwerp in. Mogelijke redenen voor deze magere oogst, die ook door de Koninklijke Federatie der Architectenverenigingen van België werden geuit als kritiek, waren de grootschaligheid van de opdracht in combinatie met de korte termijn (zes maanden), evenals de eis om al heel wat technische aspecten uit te werken. De wedstrijd werd gewonnen door een samenwerkingsverband van twee jonge architecten: Jan Tanghe en Francis Serck. Volgens Francis Serck was het te danken aan griffier Paul Beyer dat uiteindelijk gekozen werd voor hun radicaal modern ontwerp. Uit het wedstrijdverslag blijkt echter dat de jury vrij eensgezind was. Deze jury was samengesteld uit gedeputeerde Ernest De Wilde, broeder Urbain en Geo Bontinck (directeurs van respectievelijk het Sint-Lucasinstituut en de Koninklijke Academie voor Schone Kunsten in Gent), Guillaume Vandebogaert, Jacques Draye en Victor-Gaston Martiny (provinciearchitecten van respectievelijk Oost-Vlaanderen, Limburg en Vlaams-Brabant), F. Moeremans (hoofdingenieur-directeur van het provinciaal bestuur voor stedenbouw in Gent), J. Vanderhaegen (dienst stedenbouw Gent), Alb. De Munnynck (provinciaal hoofdinspecteur technisch onderwijs Gent), A. Verplancke (directeur van het instituut) en Paul Beyer.

Op 15 september 1960 werden de inzendingen beoordeeld door de jury. Die van Jean Hebbelynck, die enkele jaren eerder met Valentin Vaerwyck nog het imposante provinciehuis in Gent had ontworpen, was door omstandigheden onvoltooid gebleven en werd verder niet weerhouden. De vierde en vijfde premie (70.000 fr.) werden toegekend aan Hendrik De Keye uit Mechelen en aan Christian Kunz uit Brussel. De Keyes ontwerp getuigde volgens de jury van te weinig samenhang en architecturale eenheid en een slechte, radiale inplanting. Kunz' ontwerp vertoonde wel architecturale en compositorische eenheid maar had een slechte inplanting volgens het verouderde principe van vleugels rond een gesloten binnenkoer en met een versnipperde open ruimte. De derde premie werd niet toegekend, de tweede (150.000 fr.) wel, met name aan het architectenbureau Delgutte uit Ronse. Dit ontwerp had volgens de jury een originele inplanting langs een verhoogde esplanade (in feite een lange koer in het verlengde van de pijpenkop aan de Abdisstraat) en getuigde van compositiezin en ernstige architectuur. Minder geslaagd vond men de te grote hoogte van de gebouwen (vier tot vijf verdiepingen). De eerste premie (200.000 fr.) werd unaniem toegekend aan de tijdelijke vereniging van Serck en Tanghe met hun ontwerp getiteld A-Z. Het bestond uit een orthogonale compositie van lineaire, rechthoekige vleugels van één tot drie bouwlagen rond een grote groenzone, met een functionalistische architectuur van gordijngevels en blinde betonnen kopgevels.

Op basis van hun wedstrijdontwerp sloot de provincie eind 1960 een overeenkomst met Serck en Tanghe om een definitief voorontwerp te maken van de eerste en de tweede fase

---

⁴ *Processen-verbaal* 1959, 547-548 en 607; TANGHE in DEMEY 1992, s.p.

(de derde fase omvatte de sportinfrastructuur). Een eerste versie hiervan werd eind 1961 becommentarieerd door de wedstrijdjury, met als belangrijkste opmerking het aantal lokalen en de grootte ervan te beperken. Ook de opmerkingen van inspecteur-generaal Van Bogaert van het Ministerie van Nationale Opvoeding en Cultuur gingen in die richting. Een herwerkte versie (gedateerd 15 oktober 1962) werd op 7 december 1962 goedgekeurd door de bestendige deputatie. Op 25 juni 1963 gaf de minister van Nationale Opvoeding en Cultuur Victor Larock zijn principiële akkoord met een toelage van 60% (op basis van de 'Schoolpactwet' van 29 mei 1959) mits nog enkele kleinere opmerkingen, en datzelfde jaar werden Leon Durin en Pieter De Jaegere door de bestendige deputatie aangesteld als technici voor respectievelijk beton en technieken.

In maart-april 1964 werden het bestek en de definitieve plannen van **de eerste fase** (de administratie, de meisjesvleugel en de refter-keuken met overdekte speelplaats) opgemaakt door Serck en Tanghe (zie bijlage 5.4. documentatie, foto 4-15). Na een goedkeuring door de bestendige deputatie volgde op 11 januari 1965 de bouwvergunning. De eigenlijke start van de werf zou echter nog ruim een jaar op zich laten wachten door discussies over de subsidieerbaarheid van de kasten (die tevens fungeerden als scheidingswanden tussen de klaslokalen) door het Ministerie van Nationale Opvoeding en Cultuur, en de vraag van de Minister van Openbare Werken om de aluminium gordijngevel te vervangen door een ander metaal waarop ingegaan werd door de aluminium stijlen te bekleden met roestvrij staal. De betonstudies van Leon Durin zorgden nog voor bijkomende vertraging. 22 november 1965 volgde een nieuwe bouwvergunning en in augustus 1966 startte aannemer Crop Gebroeders uit Meulebeke eindelijk met de werken. Na een overstroming eind 1966 werd beslist het hele complex een halve meter hoger te bouwen en begin 1967 voltooiden Serck en Tanghe ook de plannen voor de conciërgewoningen met elektriciteitscabine aan de Abdisstraat 52-54 (zie bijlage 5.4. documentatie, foto 3 en 23-24). 1 september 1969 werden de nieuwe gebouwen in gebruik genomen maar de definitieve voltooiing volgde pas in 1970 (zie bijlage 5.4. documentatie, foto 17-22), inclusief de binnentuin naar een ontwerp van Jan Tanghe, waarschijnlijk met inbreng van een tuin- of landschapsarchitect (zie bijlage 5.4. documentatie, foto 13).⁵ Serck en Tanghe ontwierpen ook heel wat vast en los meubilair (voornamelijk stoelen en tafels) voor deze gebouwen en waarschijnlijk werd in deze fase ook de fietsenberging aan de zuidzijde gebouwd.

Nog voor de voltooiing van de eerste fase maakten Serck en Tanghe al ontwerpen voor de uitvoering van de **tweede fase**, een zuidoostelijke uitbreiding aan de Henleykaai bestaande uit een vergroting van de refter en de keuken en de bouw van de afdeling jongens, de hogere afdeling en een auditorium (zie bijlage 5.4. documentatie, foto 25-27). Deze ontwerpen van 14 augustus 1968 sloten zeer sterk aan op die van de eerste fase qua materialen en esthetiek (sober functionalisme) met uitzondering van het auditorium, dat geen deel uitmaakte van het oorspronkelijke wedstrijdontwerp en dat werd opgevat in een organische architectuur die doet denken aan het werk van Hans Scharoun en met name aan zijn concertgebouw voor de Berliner Philharmonie uit 1963. Tanghe en Serck schreven hierover zelf: "*Het auditorium wordt als een contra-punt van het overige deel beschouwd, dat eerder klassiek en streng aandoet.*" De plannen werden goedgekeurd door de bestendige deputatie en door de ministeries van Nationale Opvoeding en Openbare Werken (op voorwaarde dat het auditorium iets kleiner en goedkoper werd opgevat) en het was de bedoeling om de aanbesteding nog in 1970 uit te schrijven. Eind augustus 1970 stelden Serck en Tanghe licht herwerkte plannen voor (zie bijlage 5.4. documentatie, foto 28-32) maar ook deze bleven onuitgevoerd, waarschijnlijk omwille van de onverwacht snelle groei van de hogeschool. Om die reden werden al in september 1970, amper enkele maanden na de voltooiing van de eerste fase, tien tijdelijke prefab klassen gebouwd onder de administratieve vleugel. Later trok men ook nog drie containerklassen op ten noordoosten van het bestaande complex.

Uiteindelijk werd de tweede fase totaal anders opgevat dan oorspronkelijk gepland omwille van het succes van de hogeschool: 1.800 in plaats van 300 hogeschoolstudenten, terwijl

---

⁵ Mail van Paul Deroose aan Koen Himpe, 20 juni 2018.

de middelbare school werd herleid van 1.000 naar 600 leerlingen. 28 februari 1973 vroeg het provinciebestuur aan Serck en Tanghe om opnieuw te beginnen met de studie van het voorontwerp van de tweede fase (de hogere afdeling en een uitbreiding van het secundair).⁶ Hun plannen voor de uitbreiding van het secundair (met Willy Canfyn voor stabiliteit en Pieter De Jaegere voor technische uitrusting) dateren van 15 juli 1976 en de uitvoering volgde in 1977-1978 (zie bijlage 5.4. documentatie, foto 33-39). Deze vleugel, die in het oorspronkelijke ontwerp aan de zuidoostzijde van de binnentuin voorzien was, werd gebouwd aan de Abdisstraat op de plaats waar in het oorspronkelijke plan de sportinfrastructuur was voorzien. Qua architectuur en materiaalgebruik sloot dit gebouw wel nog aan bij het oorspronkelijke concept: een lineair rechthoekige laagbouw met de typische gordijngevel. De uitkragende luifel die een latere verticale uitbreiding mogelijk moest maken (in 2012 gerealiseerd naar ontwerp van Piet Cnops van Partners) en de meer gevarieerde zuidoostelijke zijgevel daarentegen, wijzen al vooruit naar de architectuur van de hogere afdeling.

Deze hogere afdeling of het EHOKT (Economisch Hoger Onderwijs van het Korte Type) werd ingeplant aan de zuidoostelijke zijde van de binnentuin aan de Henleykaai, op de plek waar oorspronkelijk de jongensafdeling voorzien was (zie bijlage 5.4. documentatie, foto 40-41). Een voorontwerp van Serck, Tanghe en medewerker Alfred Haeck (met Leon Durin voor stabiliteit en Pieter De Jaegere voor technische uitrusting) van 28 december 1973 toont al het afwijkende concept van dit gebouw: in plaats van een eenvoudig lineair rechthoekig volume werd geopteerd voor een hoog vierkant en naar binnen gekeerd volume met naar boven uitkragende verdiepingen en een complexe volumetrie met allerlei annexen. Deze architecturale koerswijziging lokte in 1973-1974 heel wat opmerkingen uit van de begeleidende architectuurcommissie, bestaande uit de directeur van het instituut, inspecteurs van provinciaal onderwijs, het Fonds voor Provinciale en Gemeentelijke gebouwen, de ontwerpers, de provinciearchitect en leden van de provinciale 3de afdeling B. Men bekritiseerde in het bijzonder de te complexe gevelarchitectuur en volumetrie (de overstekken en annexen) omwille van esthetische en financiële redenen. Verder vroeg men om de openluchtruimtes te vergroenen en ook bij de gevels kleurrijke beplanting te voorzien. Joris Migneau van de provinciale technische dienst van de gebouwen maakte zelfs een aangepast ontwerp maar Serck en Tanghe slaagden erin de opdrachtgever te overtuigen van hun visie, verwijzend naar zowel de nieuwe structuralistische theorieën over het gebruikersperspectief als de pragmatische voordelen van hun ontwerp (zoals het uitsparen van zonneweringen dankzij de uitkragende bovenverdiepingen). In de loop van 1975 werd het ontwerp nog licht herwerkt (onder andere met een iets kleiner bouwvolume) en in februari 1976 besliste het provinciebestuur om de ontwerpers op te dragen een definitief ontwerp op te maken en dit in principe met eigen middelen uit te voeren omwille van de dringendheid. Op voorstel van betoningenieur Willy Canfyn (die ondertussen aangesteld was door de bestendige deputatie in vervanging van de overleden Leon Durin) werd de hoekoverkraging verminderd omwille van kostprijs en stabiliteit, en werden de trappen telkens opgehangen rond één betonpijler, in plaats van ze in te klemmen tussen drie betonkolommen.

Op 11 februari 1977 werd een bouwvergunning verleend op voorwaarde dat men de materialen aanpaste aan die van het bestaande gedeelte en dat alle buitengevels in dezelfde materialen werden opgevat. Maar ook de aangepaste plannen van 15 juli 1977 (zie bijlage 5.4. documentatie, foto 42-43) leverden de daaropvolgende jaren nog een hele resem opmerkingen op, waaronder twee meer fundamentele bemerkingen van de provinciale technische dienst van de gebouwen. Eerst en vooral vroeg zij om baksteen in plaats van betonsteen te gebruiken als binnenparement omdat dit voor meer sfeer zou zorgen. Ze werd hierin gevolgd door de bestuurscommissie van het instituut die ontevreden bleek met het betonstenen binnenparement van de uitbreiding van het secundair. De architecten overtuigden hen echter hun keuze voor betonsteen te steunen, voornamelijk omwille van tijd en geld. Daarnaast drong de provinciale technische dienst in de jaren

---

⁶ In het oorspronkelijke ontwerp was dit nog het secundair voor de jongens maar in de jaren zeventig was enkel nog sprake van (gemengd) secundair. En uiteindelijk zou deze vleugel bij oplevering gebruikt worden voor het snel groeiende hoger onderwijs (S.N. 1994, 145).

1979-1981 regelmatig aan op het gebruik van dubbel glas omwille van de stijgende verwarmingskosten maar ook hier werd uiteindelijk niet op ingegaan omdat uit de eerste fase (de meisjesvleugel) was gebleken dat het probleem van koeling en ventilatie groter was dan dat van verwarming. Nadat het ministerie van Nationale Opvoeding begin 1980 een staatstoelage toekende van 55% (op ruim 300 miljoen) werd op 20 oktober 1980 een nieuwe bouwvergunning toegekend en begin maart 1981 startte de Gentse aannemer Van Kerkhove & Gilson met de werken. Het gebouw werd opgeleverd in 1984 en 13 april 1985 officieel ingehuldigd. De groenaanleg aan de Henleykaai werd ditmaal ontworpen door tuinen- en landschapsarchitect Paul Deroose (°1945), die wel vaker met Jan Tanghe samenwerkte en ook een tijdlang opleiding genoot in Denemarken.⁷ Voor het interieur werd Tecno meubilair voorzien. Bij de oplevering midden jaren tachtig huisde het complex een instituut voor hoger onderwijs voor 1.800 studenten en een afdeling middelbaar onderwijs voor 600 studenten. De 38.250 m² waren verdeeld over 80 leslokalen, auditoria, taallaboratoria, projectieuzalen, videozaal, bibliotheek, leeszalen, agora, administratie, refter en keuken, en conciërgewoningen.⁸

Het wedstrijdprogramma van 1960 omvatte ook nog een **centrum voor lichamelijke opvoeding** bestaande uit sportterreinen, een turnzaal en een zwembad. Deze werken vormden de derde fase van het project en waren door Serck en Tanghe in de westelijke hoek van het terrein voorzien maar de uitvoering ervan bleef uit. Het initiatief voor een Olympisch zwembad kreeg al in 1963 een stevige knauw omdat zowel het ministerie van Nationale Opvoeding en Cultuur als dat van Volksgezondheid hiervoor geen subsidies voorzagen. Bovendien ontbrak de ruimte volgens provinciearchitect G. Vandenbogaert. Toch werd in de ontwerpen van de eerste fase (1 april 1964) nog een gigantische stookkelder voorzien voor de verwarming van een Olympisch zwembad. Serck en Tanghe maakten in deze periode ook verschillende ontwerpen voor een turnzaal en een kleiner zwembad in een heel sobere, functionalistische architectuur (zie bijlage 5.4. documentatie, foto 46-47). Deze ontwerpen werden door de provinciale technische dienst onder leiding van Vandenbogaert vol lof ontvangen omdat de architecturale expressie ervan volledig aansloot bij die van de eerste fase: "*Architectuur der Klare Taal, geen acrobatieën, geen duistere geheimen*". Omdat het zwembad van staatstoelage werd uitgesloten, besliste de bestendige deputatie in 1966 echter definitief om het idee van een Olympisch zwembad te verlaten en te opteren voor een kleiner zwembad zonder publieke voorzieningen. Een derde voorontwerp van het sportcomplex (van 1 maart 1967) toont opnieuw een heel eenvoudig rechthoekig volume (zie bijlage 5.4. documentatie, foto 48). Begin 1969 werd het project echter op de lange baan geschoven toen de bestendige deputatie besliste om deze voorontwerpen pas goed te keuren na goedkeuring door de ministeries van Nationale Opvoeding en Openbare Werken, en na goedkeuring van de tweede fase (de uitbreiding van het secundair en de hogere afdeling).

Pas eind 1976, op het moment dat de bouw van de tweede fase van start ging, kwam er opnieuw schot in de zaak toen provinciearchitect M. Van Parys aan de gouverneur meldde dat de realisatie van de sporthal, polyvalente zaal, instructiezwembad en sportvelden zo snel mogelijk diende te worden opgestart. 16 september 1977 werd hiervoor een bouwaanvraag ingediend met plannen van Serck en Tanghe, gedateerd 5 januari 1978 (zie bijlage 5.4. documentatie, foto 49-51). Deze aanvraag bleef echter zonder gevolg. In 1979 maakten Serck en Tanghe nieuwe ontwerpen (zie bijlage 5.4. documentatie, foto 52-55), die in de loop van 1980 meermaals aangepast werden na opmerkingen van de provinciale technische dienst, en in oktober 1982 maakten ze zelfs een uitvoerige beschrijving van de ruwbouwwerken. Op 19 november 1982 werd het ontwerp goedgekeurd door de bestendige deputatie en werd een rijkstoelage aangevraagd maar waarschijnlijk werd deze geweigerd want een uitvoering van deze plannen bleef uit.

In 1992 stelde Jan Tanghe dat het sportcomplex daar, indien nodig, nog steeds kon gerealiseerd worden, dan wel dat men op die plek een aanzienlijke onderwijsuitbreiding

---

⁷ Mail van Paul Deroose aan Koen Himpe, 20 juni 2018.

⁸ TANGHE 1986 ea s.p.

kon realiseren volgens hetzelfde bouwpatroon.⁹ In 2001 koos men er echter voor om de overdekte speelplaats uit 1970 om te vormen tot een sportzaal naar ontwerp van Thomas Serck, in samenwerking met zijn vader Francis Serck en Werner Desimpelaere van groep Planning. Omdat de capaciteit van deze sportzaal ondertussen ook niet meer voldoet, wordt in 2017-2019 op de oorspronkelijk geplande plaats toch nog een sportcomplex gebouwd in opdracht van de provincie naar ontwerp van architectenbureau BobMcMaster, in samenwerking met BEL architecten. Dit complex zal eveneens een twintigtal klaslokalen bevatten ter vervanging van de verouderde noodklassen onder de administratieve vleugel. Door de afbraak van deze noodklassen en de toevoeging van een trap aan de Abdisstraat wordt een nieuwe wandel-as tussen de Abdisstraat en de Henleykaai gerealiseerd en wordt het contact met de binnentuin hersteld.¹⁰ Daarnaast worden in 2018-2019 nog enkele delen van de administratieve vleugel gesloopt (de uit begin jaren tachtig daterende uitbouw aan de zuidoostgevel en de helling en verhoogde straat aan de kopgevel, zijde Henleykaai), evenals de fietsenberging.

Ten slotte werden in 2018 aan de administratie en de meisjesvleugel enkele renovatiewerken uitgevoerd met het oog op brandveiligheid en verlichting, grotendeels met behoud van de erfgoedwaarde. Zo werden de houten panelen in de traphallen van meisjesvleugel en in de ingang van de administratie (zijde Abdisstraat) vervangen door visueel gelijkaardige panelen in gevernist multiplex. Hetzelfde geldt voor de houten omkasting van de verwarmingselementen onder de vensters van beide gebouwen. De zonnewering aan de buitenzijde van de zuidwestgevel van de administratie werd vernieuwd en de verlichtingsarmaturen aan de binnenzijde van de gevels werden overal verwijderd, behalve in de inkomhal van de administratie (zijde Henleykaai).

1.3. Beschrijving met inbegrip van de erfgoedelementen en erfgoedkenmerken

1.3.1. Ruimtelijke context en inplanting¹¹

Het provinciaal handels- en taalinstituut (PHTI) is gelegen in een wijk tussen de verdwenen 16de-eeuwse stadsomwalling en het vroeg 20ste-eeuwse Sint-Pietersstation ten zuiden daarvan. Deze wijk werd ontwikkeld vanaf de tweede helft van de 19de eeuw. Het perceel van het PHTI is gelegen aan de Henleykaai, ten zuidwesten van de Godshuizenlaan die in 1864 aangelegd werd op de gedempte 16de-eeuwse stadswal, en ten zuidoosten van de Groot-Brittanniëlaan die begin 20ste eeuw getrokken werd. Eind jaren twintig volgden nog de aanleg van de Abdisstraat, een doodlopend zijstraatje van de Groot-Brittanniëlaan dat aan de noordwestelijke zijde toegang verleent tot het PHTI, en van de Nonnemeersstraat, een korte verbindingstraat tussen de Godshuizenlaan en Abdisstraat. De Henleykaai zelf volgt de rechter Leieoever tussen de Jan Palfijn- en de Koning Albertbrug, en werd aangelegd juist voor de Eerste Wereldoorlog, ongeveer gelijktijdig met de Eedverbondkaai aan de overzijde van de Leie. De wijk werd oorspronkelijk getypeerd door burgerlijke woonhuizen uit de belle époque en het interbellum maar sinds de Tweede Wereldoorlog is deze architectuur voor een groot deel vervangen door grootschalige complexen aan de Godshuizenlaan, de Eedverbondkaai, de Henleykaai en de Nonnemeersstraat, waaronder verschillende provinciale onderwijsgebouwen zoals de verpleegsters- en kappersschool en het PHTI.

Het PHTI is ingeplant aan de Henleykaai in een bocht van de Leie, op een laaggelegen gebied dat omhoogloopt naar het noorden, waar het ontsloten wordt door de Abdisstraat (met pijpenkop). De verbinding tussen deze hoger gelegen Abdisstraat in het noordwesten en de Henleykaai in het zuidoosten wordt gemaakt door een lange rechthoekige vleugel op pilotis (de administratie) waarvan het vloerniveau zich situeert op het niveau van de

⁹ TANGHE in DEMEY 1992, s.p.

¹⁰ LOUIS F. e.a. 2018: Nieuwe sporthal voor scholencampus langs Henleykaai [online] <https://www.gentcement.be/2018/01/nieuwe-sporthal-voor-scholencampus-henleykaai> (geraadpleegd op 10 juli 2018).

¹¹ Dit is grotendeels gebaseerd op de fiches van de desbetreffende straten [online] <https://inventaris.onroenderfgoed.be> (geraadpleegd op 10 juli 2018).

Abdisstraat, en die tot begin 2019 met de Henleykaai verbonden is door een op brede rechthoekige pilotis verhoogde straat in het verlengde van dit gebouw, en een hellend vlak hier loodrecht op en parallel met de Henleykaai. De toegang tot de Henleykaai is een brede betonnen trap van drie treden, aan weerszijden voorzien van een eenvoudige betonnen sculptuur. Naast het hellend vlak aan de Henleykaai bevindt zich de fietsenberging.

Deze administratieve vleugel (A, zie bijlage 2, foto 1) vormt tegelijkertijd de zuidwestelijke zijde van een grote (45 meter op 45 meter) vierkante groenzone die zich op het niveau van de Henleykaai bevindt. De overige drie zijden zijn de hogere afdeling (G) in het zuidoosten, de meisjesvleugel (E) in het noordwesten en de keuken-refter (F) in het noordoosten, met ten noordwesten hiervan een sporthal (I), oorspronkelijk de overdekte speelplaats (zie bijlage 5.4. documentatie, foto 24 en 75). Ten noordwesten van de meisjesvleugel en ten zuidwesten van de overdekte speelplaats bevindt zich nog een speelplaats op het niveau van de Henleykaai; lager dus dan de Abdisstraat en ermee verbonden door een betonnen hellend vlak en platform. Ten westen van dit complex, aan de westzijde van de pijpenkop op het einde van de Abdisstraat, bevindt zich nog een vijfde vleugel (B), oorspronkelijk bedoeld als uitbreiding van het secundair. Die is door een gang verbonden met de administratieve vleugel. Twee conciërgewoningen boven een hoogspanningscabine sluiten het complex af in het westen en zijn opgevat als kopwoningen van de bebouwing van de Abdisstraat.

Ten zuidwesten van dit complex omvat het perceel nog een groot stuk grond (waar oorspronkelijk sportterreinen, lokalen en/of een auditorium gepland waren). Dit wordt momenteel gebruikt als parking en voor een kleine groenzone ten westen van de uitbreiding van het secundair. Momenteel wordt daar ook een nieuwbouw opgetrokken met sportlokalen en klassen. Ten noordoosten van het complex staan ten slotte nog twee gebouwen, bestaande uit containers.

1.3.2. Groenaanleg

De verdiepte binnentuin bewaart de aanleg ontworpen in 1964, met uitzondering van de zuidoostelijke zijde, waar een leraarskamer werd toegevoegd en een nieuwe groenvulling werd doorgevoerd naar het ontwerp uit 1977. De tuin is bereikbaar vanuit de refter via een brede tuintrap in gewassen kiezelbeton. Aanliggend aan de keuken-reftervleugel bevindt zich een zonneterras in groot formaattegels van gewassen kiezelbeton. De binnentuin is verder lineair opgedeeld met afwisselend gazonbanden en gekasseide stroken. Aan de zijde van de administratieve vleugel sluit de aanleg af met een langgerekte patiovijver opgedeeld in drie vakken. Twee smalle verhoogde paden in gewassen kiezelbeton, loodrecht op de lineaire structuur, doorkruisen de geritmeerde aanleg met gazon-, steen- en wateroppervlakken. Aan de zijde van de meisjesvleugel sluit de aanleg af met een licht verhoogd, gekasseid schaduwterras met opgaande bomen. Tussen de pilotis van de administratieve vleugel zijn eenvoudige betonnen zitbanken aangebracht.

De gekasseide stroken en het schaduwterras zijn uitgevoerd met grijs graniet van kleinschalig mozaïekformaat, gelegd in blokverband volgens een vierkantverdeling door verdiepte greppeltjes, eveneens in graniet. Op de stroken zijn ruw bekiste betonnen zitelementen en ondiepe waterbekkens als sculpturaal meubilair ingepast. Door de ongelijke hoogte van deze elementen is een speelse sfeer met zitruimtes gecreëerd. De gazonstroken zijn beplant met opgaande ruwe berken en Oostenrijkse dennen, plaatselijk aangevuld met enkele heestergroepen van onder meer vuurdoorn en dwergmispel als oorspronkelijke soorten, en momenteel aangevuld met mahonie, taxus en rode kornoelje. Bij de brede tuintrap resteert een sterk ingesnoeide schietwilg. De opgaande bomen boven het schaduwterras zijn lorken, wellicht een alternatief voor een aanvankelijk voorziene coniferenbeplanting met Californische schijncipres. Als overige boomsoorten waren op basis van het ontwerpplan uit 1964 onder meer Italiaanse populier, kerspruim en Japanse sierkers voorzien. Als heesters kwamen mogelijk diverse soorten zuurbes en dwergmispel voor alsook Japanse kardinaalsmuts, tamarisk, vlier en rododendron. Ook siergrassen als prachtriet, blauw schapengras en blauwstraalhaver waren oorspronkelijk opgelijst, naast Engels gras, hertshooi, scheefkelk, lavendel, tijm, grote en kleine maagdenpalm,

heiligenbloem en patrijsbes als vaste planten. Ten slotte staan winterjasmijn, Chinese jasmijn en Chinese bruidssluijer als klimplanten vermeld.

De ondiepe patiovijver is strak afgewerkt met enerzijds bekiste betonstroken en anderzijds geprefabriceerde oeverranden van gewassen kiezelbeton. In het water en op de oeverstrook groeien waterplanten als lisdodde, egelskop en waterlelie. Als overige water- en oeverplanten op basis van het ontwerpplan uit 1964 waren onder meer zwanebloem, moerashyacint en pijlkruid voorzien. De aangepaste zuidoostelijke zijde omvat een meer schaduwrijke aanplanting rondom de leraarskamer, met een dichte heesterbeplanting van onder meer krentenboompje, Portugese laurierkers, rododendron en hertshooi, overschaduw door honingbomen en gewone essen als vervanging voor de oorspronkelijk voorgestelde olmen. Eén vak van de patiovijver is uitgebreid tot aan de leeszaal voor leerkrachten en is beplant met oeverplanten als groot hoefblad en Siberische lis. Op basis van het ontwerpplan uit 1977 was dit vak ontworpen met daglelie, pluimpapaver, baardiris en wilgenbladzonnebloem naast naald van Cleopatra, Chinese azalea, koningsvaren en koningslelie. Als water- en oeverplanten waren ook nog mattenbies, kalmoes, dotterbloem, gele lis, kleine en grote lisdodde, moerashyacint, veenpluis, Japanse iris, grote waterweegbree, waterdrieblad, pijlkruid, grote boterbloem, watermunt, zwanebloem en waterlelie voorzien. Er waren ook ondergedoken waterplanten voorzien, met groot blaasjeskruid, brede waterpest, puntkroos en aarvederkruid. Het in 1964 ontworpen diagonale pad, deels over de patiovijver, tot aan de brede trap aan de schoolrefter is, rekening houdend met de latere uitbreidingsfase, vermoedelijk nooit gerealiseerd.

Het geheel van de binnentuin ademt nog steeds een Scandinavische sfeer met een ijle bosstructuur in de halfschaduw en bezit een sterke symbiose met de gevelarchitectuur. Aan de plinten is telkens een overgang met een grove grintstrook.

In de binnentuin bevinden zich drie vrijstaande beeldhouwwerken, daar in 1994 geplaatst naar aanleiding van de viering van 100 jaar provinciaal onderwijs in Oost-Vlaanderen: "Wereldwachter" van Paul De Bruyne in keramiek, "Mozart" van Marc Lampens dat geassembleerd werd van ijzeren, houten en koperen elementen, en "Rondedans" van Blanche Verlinde, een in koper geslagen fries.¹²

De groenaankleding rond de toegang aan de Henleykaai met oplopend betonnen vlak bestaat uit enkele plantvakken met kardinaalsmuts, Oostenrijkse den, Portugese laurierkers en mahonie. Op basis van het ontwerpplan uit 1964 waren hier onder meer ook fluweelboom, tamarisk, dwergmispel, kerspruim, zuurbes en vuurdoorn voorzien. De groenzone voor het blok aan de Henleykaai is beplant met honingbomen en een onderbegroeiing van sneeuwbes en klimop. Op basis van het ontwerpplan uit 1977 waren voor deze vakken meidoorn, vlinderstruik, trosroos, egelantier, Portugese laurierkers, alpenbes, theeroos, boerenjasmijn en herfstpaardenkastanje voorzien. De groenaankleding bij de noordoostelijke diensttoegang van de hogere afdeling, bestaat uit een plantvak van sneeuwbes en klimop met bovenstaande honingbomen. Op basis van het ontwerpplan uit 1977 was voor dit vak nog boerenjasmijn voorzien.

De groenzone aan de Abdisstraat is grotendeels ingenomen door een verlaagde speelkoer met betonnen zitbanken aan de noordwestzijde van de meisjesvleugel, oorspronkelijk in zwarte asfalttegels, met een evenwijdige belijning met witte betontegels. De zone is bereikbaar via een aflopend betonnen vlak met ingebouwde traptreden. In de resterende plantvakken groeien onder meer mahonie, sneeuwbes en struikkamperfoelie. Op basis van het ontwerpplan uit 1964 waren hier onder meer Oostenrijkse den en Californische schijnpines voorzien, naast fluweelboom, zuurbes, dwergmispel, ganzerik en kurketrekkerwilg. Ook in afzonderlijke ruwbekiste betonnen bakken was beplanting voorzien met vuurdoorn en zuurbes. Naast de toegang tot de administratieve vleugel bevindt zich een verhoogd betonnen plantvak met afgeschuinde sokkel, waarvan de oorspronkelijke beplanting ingenomen is door gewone esdoorn, vlier en klimop. Ook voor de conciërgewoningen bevindt zich een verhoogd betonnen plantvak met afgeschuinde sokkel, waaruit de oorspronkelijke beplanting recent verwijderd is. Lage betonnen

---

¹² MESTDAG J. & VAN LANDSCHOOT R. 1996, 70-72.

muurtjes schermen de lagergelegen zones langs de Abdisstraat af. De gekasseide toegang tot de administratieve vleugel is niet oorspronkelijk en aangepast met bruinrood graniet van kleinschalig mozaïekformaat, gelegd in waaierverband wat enigszins contrasteert met de sobere, functionalistische architectuur.

1.3.3. Constructie en exterieur

Alle gebouwen zijn gefundeerd op palen omwille van de moerassige ondergrond en hebben een betonnen skeletstructuur die een vrije indeling mogelijk maakt van zowel de gevels als het grondplan. De betonnen palen bevinden zich net achter de gevels, aan de langszijde om de 4,5 meter en bij de refter-keuken-sporthal om de 6 meter.

De gebouwen van de eerste bouwfase aan de zuidwest-, noordwest- en noordoostzijde van de binnentuin zijn functioneel-modernistische rechthoekige en horizontale volumes van één tot drie bouwlagen met een plat dak, afgewerkt met een aluminium rand, en bij de keuken-refter voorzien van twee centrale rijen daklichten, bij de meisjesvleugel van drie lage constructies. Al deze gebouwen hebben een plat dak voorzien van roofing en zonnepanelen. De keuken-refter en de administratieve vleugel tellen elk één bouwlaag: de eerste op het niveau van de Henleykaai, en de tweede op het niveau van de Abdisstraat op twee rijen van 18 pilotis die een tweetal meter inspringen ten aanzien van de langsgevels. Tussen die pilotis bevinden zich tien later toegevoegde, tijdelijke prefab-klassen, die aan de zuidwestzijde een vijftal meter uitsteken ten aanzien van het bovenliggend volume. De meisjesvleugel telt drie bouwlagen, waarvan de niveaus verspringen ten opzichte van de administratieve vleugel en de keuken-refter-sporthal. De overdekte speelplaats telde oorspronkelijk één bouwlaag maar bij de verbouwing tot sporthal werd deze vleugel deels verhoogd.

De lange zijden van deze vleugels zijn afgewerkt met een gordijngewel die het ritme van de betonnen pijlers volgt met drie of vier vensters van 1,5 meter breedte per travee, bestaande uit met roestvrij staal beklede aluminium basisstijlen, en omljstingen in neopreen (een synthetisch rubber) voor glaspanelen in het midden, en met wit geëmailleerde staalplaat afgewerkte kurken sandwichpanelen onderaan en bovenaan. Op ongeveer drie vierde hoogte van het venster bevindt zich een doorlopende regel. Bij één venster per travee is dit bovendeel ingevuld met een opengaand raam en heeft het venster ook onderaan een gelijkvormig opengaand raam. Bij de noordoostelijke gevel van de refter-keuken-sporthal zijn de onderste gevelpanelen hoger uitgewerkt. In die gevel zijn later ook twee deuren aangebracht met een metalen platform en trap ervoor. Bij de tuingewel van de keuken-refter en de gevels van de meisjesvleugel wordt de doorlopende regel in het venster gevormd door een zonnewering achter een horizontaal paneel in donkerbruin geschilderd metaal. Ook bij de zuidwestelijke gevel van de administratieve vleugel was die zonnewering oorspronkelijk aanwezig maar werd ze recentelijk vervangen (zie bijlage 5.4. documentatie, foto 74). Bij de noordoostelijke gevels van de administratieve vleugel en van de refter, keuken en sporthal is die zonnewering nooit aangebracht, waarschijnlijk omwille van de beperkte zon aan deze zijde.

De kopgevels van de meisjesvleugel en van de refter-keuken-sporthal zijn afgewerkt met verticale betonpanelen die qua afmetingen het ritme volgen van de gordijngewel.¹³ Bij de meisjesvleugel hebben deze zijgevels centraal een groot rechthoekig venster in de bovenste bouwlaag. In de noordwestgevel van de overdekte speelplaats is centraal een dubbele deur aangebracht die bereikbaar is via een betonnen hellend vlak en platform, en in de zuidwestgevel van dit gebouw zijn de geveldelen boven en onder het venster ook bekleed met betonplaten die het ritme van de gordijngewel volgen. Zowel de zuidwest- als de noordwestgevel van dit gebouw zijn later verhoogd en bekleed met zelfdragende, witgelakte profielplaten en met verzinkt stalen profielen en persroosters die de geleiding van de gordijngewel volgen. Ook de eerste en laatste traveeën van de langsgevels van de administratieve vleugel waren afgewerkt met betonnen panelen. Aan de westzijde bleven een zestal betonpanelen bewaard aan weerszijden van en deels in de gang naar de

---

¹³ Volgens de plannen bij de bouwaanvraag met ruw Roemeense kwarts.

uitbreiding van het secundair. Aan de oostzijde van die zuidwestgevel (en de noordoostgevel) bevonden zich oorspronkelijk ook acht verticale betonpanelen (in afwachting van de noordoost- en zuidwestvleugel) maar deze werden verwijderd bij de bouw van de hogere afdeling. De gevels van de traphal onder de administratieve vleugel werden eveneens afgewerkt met deze betonplaten.

De kopgevels van de administratieve vleugel aan de Abdisstraat en Henleykaai zijn bijna volledig beglaasd met fijn, metalen schrijnwerk. Donkerbruine, doorlopende panelen in metaal ter hoogte van de plafondplaat zorgen voor een horizontale ritmering, evenals de luifel aan de Abdisstraat. Die luifel is lang, rechthoekig, rust op fijne metalen pijlers en heeft een laag plafond van donker geschilderde houten latjes.

De fietsenberging is een U-vormig gebouw van één bouwlaag met een betonnen onderbouw en een plat dak bestaande uit een houten structuur en golfplaten.

De twee conciërgewoningen met hoogspanningscabine eronder vormen samen één brutalistisch getrappt volume van drie bouwlagen met een partiële vierde bouwlaag tegen de bestaande hogere bebouwing van de Abdisstraat aan de westzijde, onder een plat dak. Op de begane grond van deze symmetrische halfopen tweewoonst is de oostgevel vrijwel volledig gesloten en bekleed met betonnen gevelpanelen, met uitzondering van een ijzeren deur van de elektriciteitscabine. Bij de noordelijke gevel aan de Abdisstraat is de begane grond juist sterk opengewerkt met een betonnen skeletstructuur (helemaal rechts ingevuld met een beglaasd ingangstravee en daarnaast met garagepoorten, origineel kantelpoorten in verzinkt staal, heden met vernieuwde garagepoorten), en bovenlicht. Helemaal links bevindt zich nog een smalle travee met een deur.

De geveluitwerking van de tweede en derde bouwlaag is tegengesteld aan die van de begane grond, met een bijna volledig gesloten, met betonpanelen beklede noordgevel. Ook de uitkragende vierde bouwlaag van de rechtertravee is volledig gesloten aan deze zijde. Enkel op de eerste en tweede verdieping van deze travee bevindt zich een klein rechthoekig venster, en helemaal links een heel smal stuk gordijngewel. De bovenverdiepingen van de oostgevel daarentegen zijn volledig opengewerkt met de typerende gordijngewel met een wit sandwichpaneel onderaan en glas bovenaan. Boven- en onderaan deze gordijngewel bevindt zich een gevelbreed betonnen balkon en in het midden een dubbelhoge rechthoekige betonnen pijler. De zuidgevel is analoog aan de noordgevel maar ook op de begane grond volledig gesloten.

De uitbreiding van het secundair die eind jaren zeventig werd opgetrokken aan de zuidwestzijde van de pijpenkop van de Abdisstraat is verbonden met de administratieve vleugel door een gang tegen de zuidwestelijke gevel van die administratieve vleugel. Net zoals de gebouwen van de eerste fase is het een functioneel-modernistisch rechthoekig en horizontaal volume met een plat dak, voorzien van roofing en zonnepanelen. Bij de bouw telde het twee bouwlagen aan de Abdisstraat (drie aan de achterzijde) maar hieraan werd in 2012 een bouwlaag toegevoegd, evenals een volume met verticale circulatie aan de noordwestzijde. De langsgevels zijn op de begane grond en de eerste verdieping (niveau Abdisstraat) uitgewerkt met een gordijngewel die aansluit bij die van de andere gebouwen van het complex met één opengaand raam per travee. Onderaan de Abdisstraat werden geen gevelpanelen aangebracht maar wel schuine glazen panelen die de ondergrondse verdieping verlichten, afgewisseld met metalen verluchtingselementen. Aan de zuidoost- en zuidwestgevel is deze verdieping begane grond. Aan de zuidwestzijde wordt deze gevel gekenmerkt door rechthoekige betonnen pijlers om de 4,5 meter die meestal ingevuld zijn met een driedelig raam, aansluitend op het ritme van de gordijngewel, en eerder uitzonderlijk met betonstenen metselwerk. Boven de derde bouwlaag bevindt zich zowel aan de zuidwest- als de zuidoostzijde een uitkraging op betonnen liggers. Aanvankelijk functioneerde dit als een zonnewering van beperkte hoogte, bekleed met de witte gevelpanelen van de gordijngewel, zoals later ook toegepast bij de zuidoostvleugel aan de binnentuin (zie bijlage 5.4. documentatie, foto 38-39). Bij de verhoging van het gebouw werd deze overkraging behouden en volgde men ook het ritme van de gordijngewel voor de indeling van de ramen en de gevelpanelen. Qua coloriet, materiaal en lijnvoering wijkt

de gevel van deze bouwlaag wel af van de onderliggende. De zuidoostgevel is verder heterogeen: op de begane grond en de kelderverdieping bestaat deze uit een betonskelet ingevuld met betonsteen of glaspartijen, op de eerste verdieping uit de typische gordijngewel, op de tweede verdieping uit de later toegevoegde gevel. De noordwestelijke zijgevel is volledig nieuw door de toevoeging van een extra volume. De gang tussen deze vleugel en de administratieve vleugel heeft als zuidoostgevel een betonstructuur met ingevuld betonstenen parement, en aan de noordwestzijde de typerende gordijngewel.

De later toegevoegde hogere afdeling aan de zuidoostzijde van de binnentuin is hoger dan de andere drie (vijf bouwlagen in plaats van één tot drie) en complexer van volumetrie: een vierkante basisvorm met een plat dak, naar boven toe uitkragend (de derde en vierde verdieping, evenals een luifel boven de vierde verdieping) en met een gevarieerde hoekafwerking: uitspringend op de begane grond, eerste, tweede en derde verdieping en inspringend bij de vierde verdieping (zie bijlage 5.4. documentatie, foto 44-45). Bovendien heeft dit gebouw lage annexen aan de noordwest-, noordoost- en zuidoostzijde, een traptoren tegen de westelijke hoek, en een kleinere dakverdieping in de vorm van een afgeknot schilddak: een vierkant plat dak (bekleed met roofing en verlicht met een 25-tal daklichten) is verbonden met een grotere vierkante uitsparing in het grote dak door middel van schuine wanden. Die schuine wanden bestaan uit een metalen structuur van telkens drie rijen en 44 kolommen, meestal ingevuld met glas. Een gang met een plat dak verbindt de traptoren met deze dakverdieping aan de noordwestzijde. Aan de zuidoostzijde heeft de schuine glazen wand centraal een glazen uitbouw boven een binnentrap.

De annex aan de binnentuin is centraal ingeplant en symmetrisch, met als grondplan een Grieks kruis met toegevoegde vierkanten in de hoeken. Deze annex heeft één bouwlaag met centraal een plat dak (roofing) en rondom glazen lessenaarsdaken en schilddaken, die laatste op de hoeken.

De twee overige annexen zijn excentrisch ingeplant aan de oostzijde en tellen twee bouwlagen onder een plat dak met uitbouwen. Ze hebben een symmetrische, vijfdelige opbouw met drie hogere uitbouwen, van elkaar gescheiden door twee uitbouwen van één bouwlaag, alle onder lessenaarsdaken. De dakgoten en regenwaterafvoer zijn rechthoekig. De hogere uitbouwen hebben een parement in betonsteen, een klein rechthoekig venster op de eerste verdieping (in het linker- en rechterdeel gekoppeld aan een over twee bouwlagen doorlopend verticaal rechthoekig venster) en in de zijgevels, net onder het lessenaarsdak, een vijfhoekig venster. De delen met lagere uitbouw zijn volledig beglaasd, zowel boven als onder het lessenaarsdak. Het centrale deel heeft ten slotte nog een lage uitbouw in betonsteen met een verluchttingsrooster in een schuin vlak. De zijgevels hebben twee driehoekige ramen net onder de lessenaarsdaken, aan weerszijden van een uitbouw van anderhalve bouwlaag met een betonstenen parement, centraal een verticaal venster en een lessenaarsdak. De noordoostelijke annex is iets dieper en ook breder dan de zuidoostelijke.

Aan de noordelijke hoek van het gebouw bevindt zich nog een kleine annex van één bouwlaag die een verbinding maakt met de keuken-refter en die qua architectuur volledig aansluit bij die vleugel met een gordijngewel van zes vensters in het noordoosten, en een zuidoostelijke zijgevel in betonpanelen met twee vensters. Tussen de twee annexen van de noordoostelijke gevel, kraagt het hoofdvolume op de eerste verdieping enkele meters uit.

Aan de westelijke hoek van het gebouw is een traptoren aangebouwd die verbonden is met de eerste twee traveeën van de noordoostgevel van de administratieve vleugel. Aan de zuidwestzijde werden deze traveeën verbouwd met een getrapte uitbouw met glazen lessenaarsdaken en een betonnen parement, die begin 2019 verwijderd wordt. De verbinding met de zuidoostvleugel wordt gemaakt door een smal hoog volume met betonnen parement en rechthoekige ramen. De traptoren zelf is een vrij gesloten en smal betonnen volume van zes bouwlagen met een driedelige opbouw: een zuidwestelijk deel boven de trap, een hoger noordwestelijk deel boven de lift en daartussen een lager stuk. De gevel naar de Henleykaai toe is beglaasd, de gevel naar de binnentuin gesloten. De zuidwestgevel heeft ten slotte op de drie bovenste verdiepingen telkens een betonnen

erker met glazen lessenaarsdak, verwant aan de getrapte zuidwestelijke uitbouw van de administratieve vleugel eronder.

Bij het hoofdvolume wordt de gevel op de begane grond (niveau Henleykaai) gevormd door rechthoekige betonnen pijlers (opnieuw om de 4,5 m) met daartussen dieper geplaatste drieledige ramen in donker geschilderd metaal, boven een aflopende betonstenen lekdrempel en soms ook een betonstenen muur. De bovenverdiepingen zijn gelijkaardig uitgewerkt aan die van de andere vleugels rond de binnentuin: een gordijngevel met gebruik van betonnen panelen voor de uitwerking van de hoeken. Deze betonpanelen hebben dezelfde verhouding als die bij de eerste fase maar wel een ander uitzicht (houten bekisting). Een meer opvallend verschil is de toevoeging van een betonnen overkraging tussen de tweede, de derde en de vierde verdieping, evenals de overkragende betonnen luifel boven de vierde verdieping die bekleed is met dezelfde witte gevelpanelen. Per travee is alleen bovenaan één opengaand raam voorzien (enkel op de eerste verdieping ook onderaan).

1.3.4. Grondplan

De administratieve vleugel en de meisjesvleugel hebben een gelijkaardige indeling met een middengang evenwijdig aan de langsgevels, en aan weerszijden lokalen van zes meter breedte en uiteenlopende lengte. Bij de meisjesvleugel zijn dit klaslokalen, een leraarskamer en een grote studie, bij de administratieve vleugel onder andere een lokaal voor syllabussen, een centraal gelegen traphal, een bibliotheek en een lokaal voor directie en secretariaat. De begin- en eindzone van de meisjesvleugel bevat de verticale circulatie, met aan weerszijden een klaslokaal en kleinere lokalen. Bij de administratieve vleugel is die begin- en eindzone uitgewerkt als een gevelbreed onthaal, aan de Henleykaai met een apart sas.

De planindeling van de uitbreiding van het secundair sluit aan bij die van de meisjesvleugel: een centrale gang met aan weerszijden klaslokalen, en verticale circulatie in de begin- en eindzone. Op kelderniveau (begane grond aan de Henleykaai) bevond zich een polyvalente feestzaal, een technisch lokaal, een leeszaal, twee talenpractica en een bergplaats voor fietsen.

De onthaalzone van de administratieve vleugel aan de Henleykaai functioneert ook als hoofdingang tot de eerste verdieping van de later gebouwde hogere afdeling en heeft aan de zuidwestzijde een uitbouw met een extra lokaal op het niveau van de Abdisstraat en de Henleykaai. Het hoofdvolume van de hogere afdeling is echter opgevat rond een open vierkante binnenhal (agora) van 40 meter op 40 meter en 12 meter hoogte. Zenitaal licht valt binnen door de glazen lessenaarsdaken die aangebracht zijn rond het vierkante, platte dak van de agora. Ook tussen het hoofdvolume en de annexen wordt zo licht binnengebracht. Rondom de agora bevinden zich op de tweede, derde en vierde verdieping open gangen als balkons die toegang verlenen tot de klassen. Deze gangen zijn toegankelijk via vier trappen die aangebracht zijn rond de pijlers die het dak van de agora dragen, en één lift in de centrale hal, naast een lift en trap in de traptoren.

De eerste verdieping van dit hoofdvolume (niveau Abdisstraat) heeft een vrij open plattegrond. Centraal in de hal bevindt zich wel een afgesloten auditorium met aan de noordoostzijde het symmetrisch uitgewerkte sanitair en aan de zuidwestzijde een groot, veelhoekig maar ook symmetrisch lokaal dat visueel verbonden is met de agora door ramen in en boven de hoekpartijen. Recent werd de open ruimte op deze verdieping verder gecompartmenteerd door de bouw van bureaus tegen de gevels, weliswaar binnen de bestaande traveestructuur. De annex aan de Henleykaai bevat op dit niveau één groot lokaal (de bibliotheek), die aan de noordoostzijde twee kleinere (klaslokalen). Een vijftal vides van verschillende grootte zorgen voor een visuele verbinding met de begane grond (niveau Henleykaai). De grootste vide, aan de bibliotheek, bevat ook een trap.

Op het niveau van de Henleykaai bevindt zich centraal een grote ruimte (archieef) met aan de noordoostzijde, tussen de trappen, het symmetrisch uitgewerkte sanitair. Rond deze centrale lokalen loopt een gang die enkel aan de zuidoostzijde onderbroken wordt door een

lokaal. Aan de zuidwestzijde geeft deze gang toegang tot bureaus, en aan de zuidoostzijde tot een veelhoekig lokaal (de leraarskamer) dat doorloopt in de annex van de binnentuin. Verder bevinden zich op deze verdieping in het hoofdvolume nog kleinere, functionele ruimtes. De annex aan de Henleykaai omvat twee grote lokalen (één voor dienstpersoneel, en één voor de uitleendienst van boeken en tijdschriften), waarvan de noordelijke enkele trappen lager ligt. Ook het niveau van de annex aan de noordoostzijde bevindt zich op dat lagere niveau en is bereikbaar via twee hellende vlakken. Deze annex is eveneens opgedeeld in twee grote lokalen (informatieverwerking en mecanografie). Ten noorden hiervan, tegen de keuken-refter, bevindt zich nog een kleine annex die de verbinding maakt tussen beide vleugels. Verscholen tussen de twee annexen aan de noordoostgevel bevindt zich een ingang tot de begane grond van het hoofdvolume, en ook onder de hoofdingang aan de Henleykaai bevindt zich een extra ingang via de administratieve vleugel waarvan de eerste traveeën, net zoals op de verdieping erboven, zijn uitgewerkt als inkomhal.

De tweede verdieping van de hogere afdeling heeft een centrale vide met een open gang rondom die toegang verleent tot vier klaslokalen aan ieder van de vier zijden (centraal twee rechthoekige, in de hoeken vijfhoekige). In de westelijke hoek is één hoekklas vervangen door een open hal die leidt naar de traptoren, en één hoekklas opgedeeld in twee kleinere lokalen. Helemaal in de hoeken bevinden zich kleine vierkante ruimtes die toegankelijk zijn via een aanpalend lokaal. Ter hoogte van de tweede verdieping bevinden zich centraal in de hal, op het dak van het auditorium en het veelhoekige lokaal, twee open ruimtes (splitlevel geplaatst ten opzichte van elkaar) en afgescheiden met lage muurtjes. Deze platformen zijn bereikbaar via twee aparte draaitrappen, die symmetrisch geplaatst zijn aan weerszijden van het auditorium en het veelhoekige lokaal.

De derde en vierde verdieping zijn analoog opgevat aan de tweede verdieping, weliswaar met een steeds grotere vide naar boven toe, en met klaslokalen van verschillende grootte. De open gangen zijn op deze verdiepingen verbonden met de trappen in de vide door platformen. De vijfde verdieping die zich bevindt boven het dak van de agora, is toegankelijk via een aparte trap vanop de vierde verdieping of via de traptoren en een gang op het dak van het hoofdvolume. Deze verdieping bevat een centrale gang met aan de ene zijde één groot lokaal en aan de andere zijde twee kleinere lokalen, oorspronkelijk met houten cabines voor de opleiding tot vertalertolk.

De twee conciërgewoningen zijn opgevat als bel-etages, met het woongedeelte op de eerste verdieping en het nachtgedeelte op de tweede en derde verdieping. Op de begane grond bevindt zich de hoogspanningscabine en aan de Abdisstraat, van links naar rechts, een fietsenberging, twee garages en de inkomhal.

1.3.5. Interieur

De administratieve vleugel heeft op het niveau van de Henleykaai, dat oorspronkelijk open was naar buiten toe, een plafond in bekist beton en een vloer van geprefabriceerde gewapende betonplaten met gewassen keien. Rond de rechthoekige pilotis is een band aangebracht met grote witte keien. Op het niveau van de Abdisstraat is de vloer van de inkomhallen uitgevoerd in betonplaten met gepolierde Roemeense kwarts. In het middengedeelte ligt een PVC-vloerbekleding met uitzondering van de aanpalende lokalen voor directeur, vestiaire-telefoon en beheerraadzaal die volgens de plannen voorzien werden van resedagroen tapijt. Alle lokalen hebben een verlaagd plafond ter hoogte van de bovenzijde van de ramen wat de horizontaliteit van de ruimtes benadrukt. Bij het ingangssas aan de Henleykaai is dit plafond nog verder verlaagd en bestaat deze uit wit gespoten glaspanelen. Bij de administratieve vleugel is in beide inkomhallen ruimte voor beplanting voorzien. Aan de Abdisstraat bleven drie betonnen plantenbakken bewaard, alsook op het niveau van de Henleykaai, tussen de pilotis. Centraal bevindt zich een elegante en open U-vormige bordestrap in staal, zonder stootborden en met een fijne balustrade van verticale spijlen.

Bijna alle binnenwanden hebben een bovendeel van circa één meter hoogte in glas, gevat in een aluminium kader. Daar net onder, op ongeveer twee meter hoogte, bevindt zich in

de wanden van de gang een doorlopende verlichtingsarmatuur bestaande uit rechthoekige aluminiumkaders met dezelfde breedte als de structuur van de gordijngevel, ingevuld met buisvormige lampen achter een opaak paneel of een metalen rooster en doorschijnend paneel. Deze verlichtingsarmatuur werd op dezelfde hoogte herhaald aan de gordijngevels. Ook boven een aantal inkomdeuren wordt deze verlichtingsarmatuur hernomen, evenals in de traphal. Het meubilair in de bibliotheek heeft ten slotte een aluminium hoofdgestel waarin een gelijkaardige verlichting is ingewerkt. Door deze verlichtingsarmatuur kon het plafond volledig leeg blijven wat aansloot bij de sobere, minimalistische esthetiek van het gebouw (zie bijlage 5.4. documentatie, foto 22). De onderste zone van de binnenwanden (tot tegen de verlichtingsarmatuur bij de wanden van de gang, en tot aan hoogte van de bovenzijde van deze verlichting bij de dwarse scheidingswanden tussen de lokalen) is uitgewerkt in panelen met olmfineer. Enkel bij het secretariaat zijn deze panelen ingevuld met opake glazen panelen en deuren, en bij de traphal met transparant glas. Aan de zijde van de gordijngevels is ook sprake van een houten afwerking tot onderaan het venster (paneel en vensterbank of werktafels, bijvoorbeeld in het lokaal van de syllabussen) en de wanden van de traphal zijn in hun volledige hoogte voorzien van panelen met olmfineer. Heel wat lokalen hebben ingewerkte deuren en kasten in hetzelfde materiaal: (half)open en gesloten boekenkasten, soms met glazen schuifdeuren, open vestiairekasten en smalle, gesloten lockers. Daarnaast bevat de administratieve vleugel ook enkele vaste meubels die vrij in de ruimte staan, met name boekenrekken in de bibliotheek en het lokaal van de syllabussen, en een L-vormige balie in de bibliotheek. De kasten, wanden en deuren hebben een aluminium of roestvrij stalen detaillering: plint, smalle rechthoekige handgrepen, ronde kleeerhaken en functienaamplaatjes met zwarte belettering die soms deels ontbreekt.

De meisjesvleugel heeft een heel gelijkaardige interieurafwerking als de administratieve vleugel, wat de trap en de binnenwanden betreft. Betonnen pijlers aan weerszijden van de middengang breken hier wel enigszins de horizontaliteit van de binnenwandafwerking in de gangen. Het meubilair in de gangen bestaat uitsluitend uit gesloten lockers, deels met de originele handgrepen en deels met later aangebrachte, standaard sloten. De panelen met olmfineer werden in de traphallen recentelijk vervangen door houten panelen met een visueel gelijkaardige afwerking.

De refter-keuken heeft een open plattegrond. Enkele houten wandpanelen in een metalen kader zorgen voor een zekere afscherming en verder bewaart deze vleugel tientallen vaste tafels met een massief houten tafelblad op een metalen poot.

Serck en Tanghe ontwierpen ook los meubilair voor de gebouwen van de eerste fase: verplaatsbare tafels en bureaus voor de administratieve vleugel en de klaslokalen met roestvrij stalen poten en een massief houten blad. Daarnaast ontwierpen ze stoelen voor de klassen en de refter, met een gebogen multiplex vorm.

De hogere afdeling heeft in vergelijking met de oudere vleugels rond de binnentuin een eerder brutalistische interieurafwerking met een zichtbare betonstructuur van rechthoekige pijlers en liggers, aangevuld met een parement van betonsteen, en ruw bekist beton voor een aantal wanden en onderdelen zoals de platforms van de trappen. Enkel de wanden van de dakverdieping boven de centrale hal hebben een eerder immaterieel karakter door de bepleistering en witte beschildering, waardoor ze beter het licht weerkaatsen. Bij de afscheiding tussen de lokalen en de openbare ruimten wordt het betonstenen parement meestal maar doorgetrokken tot de hoogte van de deur en daarboven aangevuld met glas zonder zichtbaar schrijnwerk, met uitzondering van de bovenlichten van de deuren. Deze glazen invulling is, gezien vanaf de gang, dieper geplaatst dan de deurlichten en ermee verbonden door een gelijkaardige maar loodrecht hierop geplaatste L-vormige glaspartij. De wanden van het sanitair bestaan uit een lage betonstenen onderbouw, een geometrische uitbouw in beige kunststof waarachter zich de wasbakken en spiegels bevinden, en een ruime glaspartij die de uitbouw volgt. De wanden tussen de lokalen hebben een betonstenen parement. Daarnaast wordt in deze vleugel veel gebruik gemaakt van betonsteen voor muren van verschillende hoogte, voor plantenbakken die zorgen voor een zekere opdeling van de ruimte, en voor banken.

De vloer bestaat uit donkergrijze natuursteen op de begane grond en eerste verdieping, behalve in minder publieke ruimtes zoals de bureaus en in de annexen, waar gebruik gemaakt werd van linoleum of PVC in verschillende tinten grijs. Dit laatste geldt ook voor de hogere verdiepingen. De hellende vlakken naar de noordoostelijke annex op de begane grond zijn uitgevoerd in felgroene noppenrubber. Vaak wordt de vloer afgewerkt met een eenvoudige plint, in natuursteen bij de natuurstenen vloer, in hout bij de overige vloeren. Het plafond is afgewerkt met lamellen in metaal of hout (dat laatste voornamelijk bij de annexen) met ingewerkte rechthoekige verlichtingselementen. Het plafond van de agora bestaat uit een metalen structuur. De liftkoker in de centrale hal werd bekleed met donkergroene panelen.

In het interieur is verder veel gebruik gemaakt van zichtbaar hout, met name voor de balustrades van de vier grote trappen in de agora, en van de open gangen errond (steeds op een betonnen plint en deels ingevuld met horizontale planken, later aangevuld omwille van veiligheidsredenen). Hout werd ook gebruikt voor de raampartijen van het veelhoekige lokaal in de agora, de erkers van de bibliotheek, de lokalen eronder, de trap in de vide naast de bibliotheek (beide ook afgewerkt met panelen van schuine houten planken) en de wandbekleding van het auditorium. Bij de klassen op de hogere verdiepingen zijn de deuren en hun zij- en bovenlichten gevat in houten schrijnwerk. Daarnaast zijn eenvoudige houten banken ingewerkt tussen de betonnen pijlers, in de gangen tegen de klassen. Voor de verlichting werd gebruik gemaakt van rechthoekige verticale lampen, steeds per drie geplaatst, en getrapt langs de trappen.

Dit eerder brutalistisch gebruik van vooral beton(steen) en hout wordt gecombineerd met enkele terugkerende elementen die in felle kleuren beschilderd zijn: de veelal horizontale en prominent aanwezige metalen verwarming (in oranje), de deuren en ingemaakte kasten zoals de postvakjes in de leraarskamer en de ingemaakte kasten aan weerszijden van de deur in de klassen (in oranje en geeloranje), de metalen trappalen en balustrades aan de trappen en vides op de begane grond en eerste verdieping, en in de traptoren, evenals de ventilatiebuizen en de waaivormige uitgangen ervan (geel), de liftdeuren (groen) en het zitmeubilair zoals de vaste, orangerode kuipstoeltjes in het auditorium. In het leslokaal in de annex zijn gelijkaardige zwarte stoeltjes bevestigd (alle van het type Modus van Tecno). Voor de hogere afdeling ontwierpen Serck en Tanghe zelf geen meubilair maar ze overtuigden het provinciebestuur zoveel mogelijk om meubilair van de Italiaanse firma Tecno aan te kopen, zoals de driezitten in metaaldraad (in de leraarskamer met leren kussens) met zijtafeltje(s) en sokkels in natuursteen (WS – Waiting System “Centro Progetti Tecno” uit 1983), en de kunststoffen kuipstoeltjes in oranje, groen of blauw, op zwart metalen poten (type Modus naar ontwerp van Osvaldo Borsani uit 1970-1979).

De interieurafwerking van de uitbreiding van het secundair aan de Abdisstraat is gelijkaardig aan die van de latere vleugel van de hogere afdeling: gebruik van zichtbaar beton, betonsteen, houten schrijnwerk rond de deur en bovenlichten met ernaast een dieper geplaatste doorlopende glasstrook die met de bovenlichten verbonden is door een loodrecht erop geplaatst glazen paneel, veelhoekige sanitaire ruimtes, geeloranje deuren en ingemaakte kasten in de klassen.

1.4. Fysieke toestand van het onroerend goed

De fysieke toestand van het onroerend goed waarvoor dit beschermingsdossier wordt opgemaakt, is vastgesteld tijdens plaatsbezoeken op 5 december 2017, 13 en 28 juni 2018 en 31 juli 2018. De fysieke toestand is op dat moment fotografisch gedocumenteerd. Deze registratie is als bijlage bij het ministerieel besluit gevoegd en geeft een beeld van de toestand van het onroerend goed op het moment van de bescherming. Behoudens verborgen gebreken, bevindt het gebouw zich in goede bouwfysische toestand, ondanks enkele kleinere gebreken zoals beginnende corrosie bij enkele gevelpanelen.

De groenaanleg is grotendeels bewaard, maar de originele plantensamenstelling van de plantvakken, voor zover uitgevoerd volgens ontwerpplan, is lokaal reeds gewijzigd of vervangen. De meeste bomen, heesters en vaste planten verkeren in goede conditie, soms

zijn enkele gesteltakken uitgescheurd. Een solitaire wilg in de binnentuin vertoont grote snoeiwonden en is kwijnend. De rand van de patiovijver is plaatselijk beschadigd.

2. EVALUEREND GEDEELTE

2.1. Evaluatie van de erfgoedwaarden

Het PHTI wordt vermeld in heel wat publicaties over architectuur in Gent maar ook in verschillende nationale overzichtswerken van moderne en hedendaagse architectuur.¹⁴ Het is een representatief voorbeeld van zowel naoorlogse scholenbouw als het oeuvre van de ontwerpers (in de eerste plaats Jan Tanghe en Francis Serck) en van verschillende architecturale stromingen zoals het modernisme, brutalisme, structuralisme en de high tech architectuur. Daarnaast heeft het PHTI een technische waarde omwille van de innovatieve gordijngewel, een stedenbouwkundige waarde omwille van het inspelen op de bestaande context en de geslaagde combinatie van open en bebouwde ruimte, en een historische waarde als getuigenis van de bloeiperiode van het provinciale onderwijs.

2.1.1. Architecturale waarde

2.1.1.1. Ontwerpers

De hoofdontwerpers van het PHTI zijn Francis Serck (1929) en Jan Tanghe (1929-2003), twee architecten die van 1948 tot 1953 opgeleid werden aan het Sint-Lucasinstituut in Gent en die ook voor verschillende andere projecten samenwerkten. Het meest bekende daarvan naast het PHTI, is het provinciaal polyvalent administratief gebouw Oranjeberg (1970) dat ze ook in Gent realiseerden (zie bijlage 5.4. documentatie, foto 63). Een ander gezamenlijk project dat Francis Serck rekent tot zijn meest geslaagde realisaties, is een woning aan de Verbindingsstraat 4 in Destelbergen waarvoor ze in 1966 bekroond werden met een vermelding bij de Architectuurprijs van het Nationaal Instituut voor de Huisvesting (zie bijlage 5.4. documentatie, foto 62).¹⁵ Volgens Francis Serck was Jan Tanghe bij hun gezamenlijke projecten verantwoordelijk voor de algemene concepten, en zorgde hijzelf meer voor de technische oplossingen. Zo bedacht Tanghe bij het PHTI het idee van een kwadrant (de binnentuin) met tangentiale assen die latere uitbreiding mogelijk maakten.¹⁶

Jan Tanghe liep na zijn afstuderen in 1953 stage bij Paul Felix en Peter Callebout en participeerde heel actief in toenmalige discussies over architectuur, stedenbouw en leefmilieu. Aanvankelijk werkte hij regelmatig samen met Paul Felix, onder andere voor het Provinciaal Technisch Instituut in Kortrijk (1956) (zie bijlage 5.4. documentatie, foto 59), ook in samenwerking met Christiaan Vander Plaetse (1929) en Jan De Jaegere (1913-1981). In 1956 vestigde hij zich als zelfstandig architect in Oostende maar ook nadien werkte hij vaak samen en in 1966 stichtte hij zelfs een multidisciplinair bureau (Planning, later Groep Planning) met de architecten Jacques Pêtre en Ignaas Deboutte en met ingenieur Willy Canfyn (later ook met Werner De Simpelaere en Jan Hoste). Tanghe was hiervan de voorzitter tot 1989. Daarnaast was Tanghe ook actief als redactielid (en sinds 1971 hoofd) van het architectuurtijdschrift *La Maison*, als docent in de stedenbouw aan de *Faculté Polytechnique*, later *Université de Mons* (1969-1991), als medestichter van de Bond Beter Leefmilieu (1971) en als eerste directeur van het postuniversitair centrum voor het erfgoed, dat later uitgroeide tot het Raymond Lemaire Centrum aan de KU Leuven.¹⁷

---

¹⁴ POULAIN N., DESEYN G., DUBOIS M. e.a. 1985, 124; LAPORTE D. 1994, 289-291; DE CLERCQ M. 2012, 13-21; VAN DE PERRE D. 2003, 89; ARON J., BURNIAT P. & PUTTEMANS P. 1996, 203; BEKAERT G. en STRAUVEN F. 1971, 345-347; BEKAERT G. 1995, 139.

¹⁵ S.N. 1966, 292-293; S.N. 1967, 678-679.

¹⁶ Mondelinge informatie verkregen van Francis Serck (21 december 2017 en 17 juli 2018).

¹⁷ AGENTSCHAP ONROEREND ERFGOED 2017: *Tanghe, Jan* [online], <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/dibe/persoon/4712> (geraadpleegd op 10 juli 2018).

Groep Planning zou tijdens het laatste kwart van de 20ste eeuw uitgroeien tot één van de belangrijkste architectuurbureaus in Vlaanderen en Brussel met een uitgebreid, kwalitatief en heel divers oeuvre waaronder ook heel wat grootschalige complexen en stedenbouwkundige plannen. Volgens architectuurcriticus Geert Bekaert was de architectuurhistorische waarde van Jan Tanghe en Groep Planning vooral gelegen in het feit dat zij een multidisciplinair vennootschap oprichtten op een moment dat zo iets hoogst ongewoon en zelfs illegaal was. Het oeuvre van Jan Tanghe en Groep Planning getuigde volgens hem echter te veel van "kameleontische verscheidenheid". In deze kritiek op de architectuur van Tanghe en Groep Planning maakte Bekaert zelf wel twee uitzonderingen, met name Tanghes eigen woning in Oostende (1959-1960) en het PHTI dat hij Tanghes beste, belangrijkste werk noemde.¹⁸ Ook in overzichtswerken van het oeuvre van Groep Planning wordt het PHTI steeds beschouwd als een vroeg sleutelwerk.¹⁹ Tot op heden werden drie andere nieuwbouwprojecten waaraan Jan Tanghe of Groep Planning meewerkte, beschermd als monument: een functionalistisch rijhuis aan de Euphrosina Beernaertstraat 21B in Oostende (1957), het Magdalena zwembad in Kortrijk (1960) in samenwerking met Paul Felix, Christiaan Vander Plaetse en Jan De Jaegere, en het openluchtzwembad aan de Zeedijk in Koksijde (Oostduinkerke) (1969-1970).

Francis Serck is afkomstig uit een familie van aannemers-ontwerpers die sinds 1789 actief zijn, voornamelijk in de omgeving van Gent.²⁰ Na zijn opleiding als architect en stedenbouwkundige aan het Sint-Lucasinstituut in Gent liep Serck stage op het Parijse bureau van Auguste Perret.²¹ Terug in België werkte hij onder andere op het bureau van Jules Trenteseau die op dat moment twee grote modernistische complexen in Gent realiseerde: de sociale hoogbouw aan de Groenebriel (deels op pilotis), en de Faculteit van de Wetenschappen aan de K.L. Ledeganckstraat (gebouwd met een skeletstructuur, een volledig vrije plattegrond en een gordijngevel), kenmerken die ook bij het PHTI prominent aanwezig zijn. Vanaf eind jaren zestig tot eind 20ste eeuw had Serck zijn eigen bureau waar onder meer Marie-José Van Hee, Paul Robrecht en Hilde Daem werkten, en was hij docent stedenbouw aan het Sint-Lucasinstituut in Gent. Zijn bureau werd overgenomen door zijn zoon Thomas Serck die nog steeds actief is als architect.

Om zijn naam als architect te vestigen, nam Francis Serck eind jaren vijftig deel aan enkele wedstrijden, zoals die voor het stadhuis van De Panne met Willy Valcke en Jean van den Bogaerde, waarmee hij de tweede prijs behaalde. Ook in het geval van het PHTI nam Serck het initiatief om deel te nemen aan de wedstrijd en nodigde hij Tanghe uit dit samen te doen omwille van de grootschaligheid van de opdracht. Vanaf de jaren zestig tot de jaren negentig bouwde Serck een indrukwekkend oeuvre uit van woonhuizen, sociale woningbouw (zoals de grootschalige Residentie Leiekaai uit 1979), een reeks bureaugebouwen, kantoren en nijverheidsgebouwen, restauraties en renovaties (zoals van het Lousberginstituut uit 1979-1980) en ook schoolgebouwen zoals dat van Nieuwenbosch uit 1977 aan de Lange Violettestraat in Gent (in samenwerking met Patrick Van den Broecke) en de gemeenteschool in de Sint-Sebastiaanstraat in Wondelgem uit 1967-1968 die recentelijk ingrijpend verbouwd werd. Van Francis Serck werd tot op heden geen enkel gebouw beschermd als monument.

Naast Tanghe en Serck werkten echter ook heel wat **andere ontwerpers** mee aan het PHTI. Een eerste categorie zijn de vele medewerkers van Serck en Tanghe, zoals architect Alfred Haeck die in de jaren zeventig werkte op het bureau van Serck en op een aantal plannen mee vermeld wordt. Hij stuurde in juli 1971 aan Francis Serck een postkaart uit Boston met het brutalistische stadhuis van Gerhard Kallmann en Michael McKinnell (1963-1968) dat een belangrijke inspiratiebron werd voor de hogere afdeling van het PHTI (met de naar boven uitkragende verdiepingen en brutalistische betonnen hoekpartijen). Belangrijk waren ook de raadgevende ingenieurs zoals Leon Durin die verantwoordelijk

¹⁸ BEKAERT G. 1995, 139.

¹⁹ Zie onder andere TANGHE 1986 e.a., s.p.

²⁰ Informatie over Francis Serck is afkomstig uit: SERCK 1991, s.p.; mondelinge informatie verkregen van Francis Serck (21 december 2017 en 17 juli 2018), tenzij anders vermeld.

²¹ DEBO R., JANUARIUS J., SPOLSPOEL J. e.a. 2017, 178-179; VAN DE PERRE D. 2003, 89.

was voor het beton tijdens de eerste fasen. Hij ontwierp onder andere bruggen in opdracht van de provincie, werkte mee aan de kapel Onze-Lieve-Vrouw van Kerselare van Juliaan Lampens en was docent betonconstructies aan het Sint-Lucasinstituut van Gent van 1945 tot 1966.²² Na zijn overlijden werd hij voor het PHTI opgevolgd door ingenieur Willy Canfyn die beeldbepalende aspecten van het gebouw van de hogere afdeling beïnvloedde, zoals de hoekoverkragingen aan de buitenzijde en de betonnen pijlers met trappen in de centrale hal. Daarnaast beschikten de opdrachtgever en subsidiërende overheden over eigen architecturale diensten die de ontwerpen bijstuurden, voornamelijk in de richting van meer soberheid, zowel om economische als functionele en esthetische redenen. Ook enkele uitvoerders maakten ontwerpen zoals de firma Chamebel voor de gordijngevel (zie bijlage 5.4. documentatie, foto 16).²³ Deze Vilvoordse firma gespecialiseerd in gordijngevels beschikte over een eigen ontwerp- en onderzoeksafdeling, laboratoria en proefbanken.²⁴

2.1.1.2. Stijlen

Francis Serck en Jan Tanghe zijn in hun beginperiode doordrongen van het **naoorlogse modernisme**. Ze studeerden architectuur aan het Sint-Lucasinstituut in Gent waar het onderwijs zich tot eind jaren veertig bijna uitsluitend richtte op de vertrouwde waarden: een klassieke monumentaliteit voor openbare gebouwen en een vaag regionalisme voor woningbouw. Met directeur broeder Urbain (1948-1974) kwam hier geleidelijk aan verandering in. Aanvankelijk pleitte hij voor een voorzichtige vernieuwing binnen de bestaande traditie (zoals de Bossche School in Nederland) maar vanaf de zomer van 1950 – na een bezoek aan de *Unité d'habitation* in Marseille – toonde hij zich in toenemende mate ontvankelijk voor het modernisme, in de eerste plaats van Le Corbusier maar ook van andere uiteenlopende architecten zoals Mies van der Rohe, Arne Jacobsen, Hermann Baur, Eero Saarinen en Hans Scharoun. Enkele studenten zoals Tanghe en Serck ontdekten daarnaast op eigen houtje het modernisme op basis van internationale architectuurtijdschriften zoals *Architectural Review* en reizen, onder andere naar Alvar Aalto in 1951.²⁵ Het eindwerk van Serck (een hospitaalcomplex) getuigt van die invloed van het internationale modernisme (zie bijlage 5.4. documentatie, foto 61).

Ook het wedstrijdontwerp voor het PHTI uit 1960 was duidelijk nog geïnspireerd door het modernisme en meer bepaald het CIAM-functionalisme.²⁶ Typisch hiervoor zijn de duidelijke opdeling van de functies in verschillende vleugels, de pilotis en de skeletstructuur die een volledige vrije plattegrond mogelijk maakt. Het meest in het oog springende modernistische element van dit complex is echter de niet-dragende gordijn- of vliesgevel.²⁷ De eerste glazen gordijngevels dateren al van het begin van de 20ste eeuw en werden toegepast bij industriële gebouwen. In de jaren 1920 werd dit principe door een aantal modernisten (in de eerste plaats Mies van der Rohe) overgenomen bij andere gebouwentypes maar pas in de jaren vijftig brak dit gevelconcept echt door, eerst en vooral in de VS waar in New York het UN-hoofdkwartier van Oscar Niemeyer, Harrison en Abramowitz, en het Lever House naar ontwerp van Gordon Bunshaft van het architectenbureau Skidmore, Owings & Merrill gerealiseerd werden met een gordijngevel, beide in 1952.

Ondanks hun uiterlijke gelijkenis getuigen deze modernistische gordijngevels van verschillende benaderingen. Zo hanteerde Mies Van der Rohe een zekere structurele strengheid en eerlijkheid bij het gebruik van gordijngevels terwijl deze bij Arne Jacobsen volledig losstaan van de structuur en eerder 'verhullend' zijn opgevat, enerzijds door het ontdebelen van de gevel in een isolerende (onzichtbare) wand aan de binnenzijde en de

---

²² VAN DE PERRE 2003, 81.

²³ Provinciearchief 3B 22/1267.

²⁴ VAN DE VOORDE S., WOUTERS I. & BERTELS I. 2015, 281.

²⁵ TANGHE in STOOP M. (ed.) 1995, 28; STRAUVEN in STOOP M. (ed.) 1995, 29-35; VAN DE PERRE 2003, 78-79.

²⁶ TANGHE in DEMEY 1992, s.p.

²⁷ Voor de bespreking van Arne Jacobsens gebouwen, zijn gebruik van de gordijngevel en de vergelijking met Eero Saarinen en Mies Van der Rohe, werd gesteund op: THAU C. & VINDUM K. 2001, 158-165; 409-423.

eigenlijke gordijngewel aan de buitenzijde, en anderzijds door de discrepantie tussen de uitgebalanceerde, delicate structuur van de gordijngewel en de puur functionele structuur van het gebouw. Jacobsen gebruikte de gordijngewel met andere woorden om een op zich staande esthetische compositie te maken van kleur, materiaal, textuur en schaduwwerking.

Het gebruik van de gordijngewel bij het PHTI sluit aan bij de structurele eerlijkheid van Mies Van der Rohe: elke structurele travee van 4,5 meter (6 meter bij de refter-keuken-sporthal) komt overeen met drie (vier) vensters. Dit is niet verwonderlijk aangezien de dragende pijlers van het gebouw zich juist achter de gordijngewel bevinden (daar waar ze zich bij Jacobsen veelal in het centrale deel van het gebouw verbergen) en een discrepantie dus al te zichtbaar zou zijn, ook van buitenaf. Daarnaast vertoont de toepassing van de gordijngewel bij het PHTI ook overeenkomsten met de gebouwen die Eero Saarinen ontwierp voor General Motors in Warren, Michigan (1949-1955). Hij besteedde vooral veel aandacht aan het technische aspect van de gordijngewel: een enkele, dunne laag van geprefabriceerde en onderhoudsarme gevelpanelen van hoog isolerend materiaal, afgewerkt met geëmailleerde staal. Die technische benadering sloot perfect aan bij de functie van het complex, met name de hoogtechnologische auto-industrie. Saarinen gebruikte ook effectief elementen uit de auto-industrie in zijn gordijngewel, zoals de plaatsing van gevelpanelen en ramen in neoprene banden wat door sommigen als de meest invloedrijke vernieuwing van het ganse complex werd gezien. Dat bij het PHTI gekozen werd voor dezelfde technische en materiële opbouw van de gordijngewel, suggereert dat de ontwerpers en met name de uitvoerende firma's NV Chamebel en La Brugeoise & Nivelles hierdoor beïnvloed waren. Voor de gordijngewel zelf, en de module van 1,5 meter, werd Serck naar eigen zeggen beïnvloed door de galerij van de Faculteit Wetenschappen aan de K.L. Ledeganckstraat in Gent, waar hij als medewerker van Jules Trenteseau zelf aan meewerkte eind jaren vijftig (zie bijlage 5.4. documentatie, foto 76).²⁸

Archiefmateriaal geeft aan dat Serck en Tanghe ook de invloed ondergingen van het Scandinavisch modernisme en in het bijzonder van de Deense architect Arne Jacobsen. In het privéarchief van Francis Serck over het PHTI bleef een mapje foto's bewaard met het opschrift "Danmark". Het bevat foto's van de luchthaventerminal in Kopenhagen, en verschillende gebouwen van Arne Jacobsen: de school in Munkegaard (1957), het kantoorgebouw voor A. Jespersen & Zoon in Kopenhagen (1952-1955) en Tom's Chocoladefabriek in Ballerup (1959-1961), die laatste twee met gordijngewel (zie bijlage 5.4. documentatie, foto 64-67). De meeste overeenkomst vertoont het PHTI echter met Jacobsens stadhuis van Rødovre (1952-1956) waarvan een gepubliceerde tekening van een doorsnede en detailtekeningen van de gordijngewel bewaard bleven in het archiefdossier (zie bijlage 5.4. documentatie, foto 68-69). Niet alleen de gordijngewels aan de lange zijden in combinatie met volledig gesloten of beglaasde kopse gevels vinden we terug bij dit complex maar ook de orthogonaal ingeplante, rechthoekige horizontale volumes, een modulair, flexibel interieur zonder dragende wanden, verzorgd uitgewerkte trappartijen en een rechthoekige luifel met een laag plafond op metalen pijlers die de overgang vormt van exterieur naar interieur.

De interieurvormgeving van de gebouwen van de eerste fase van het PHTI sluit eveneens sterk aan bij Arne Jacobsen en de Scandinavische modernisten: koel, logisch, eenvoudig, scherp afgelijnd en verfijnd in de behandeling van de ruimte en de materialen (olmfineer, aluminium, glas en roestvrij staal).²⁹ De stoelen die Serck en Tanghe ontwierpen voor de klaslokalen en de refter vertonen dan weer de organische vormtaal en het materiaalgebruik (gebogen multiplex) die Arne Jacobsen hanteerde bij zijn *Ant Chair* (model 3100) uit 1951.

De groenaanleg (in het bijzonder de binnentuin) die al deel uitmaakte van de vroegste ontwerpen van Serck en Tanghe (zeker al 1 april 1964) sluit ook aan bij de Scandinavische (Deense) voorbeelden uit die tijd (berken, dennen, ruw bekiste beton,...) maar naar

---

²⁸ Mondelinge informatie verkregen van Francis Serck (17 juli 2018).

²⁹ BARTHÉLEMY 1986, 16-21.

verluidt lieten de ontwerpers zich ook inspireren door de Italiaanse architect Tobia Scarpa (°1935), zoon van architect Carlo Scarpa (1906-1978).³⁰

Bij de latere fasen van het complex behielden de ontwerpers de vormelijke en technische aspecten van het modernisme zoals de gordijngevel en de betonnen skeletstructuur, wat typerend is voor de visie van Groep Planning waarbij de architecturale vorm steeds bepaald wordt door continuïteit en integratie.³¹ Anderzijds werd deze modernistische vormtotaal verrijkt met een grotere plasticiteit zoals de naar boven uitkragende verdiepingen, een gevarieerde en complexe hoekafwerking en allerlei annexen zoals traptorens. Het complex als geheel werd bovendien verrijkt door het aanvullen van de lineariteit van de bestaande gebouwen met een centraalbouw, en van de open binnentuin met een overdekt atrium.³² Deze verrijkte modernistische vormtotaal combineerde men met een grotere aandacht voor de gebruikers van het gebouw, wat aansluit bij stromingen die eind jaren vijftig voortkwamen uit het modernisme en er tegelijkertijd een kritiek op vormden, met name het brutalisme en het structuralisme.

Het **structuralisme** stelt, kort samengevat, dat architectuur zich moet richten op de mens (de gebruiker) en de (maatschappelijke) context, eerder dan op modernistische principes zoals functionele zonering. Belangrijke vertegenwoordigers van dit structuralisme zijn onder andere Aldo Van Eyck en Herman Hertzberger in Nederland. Al bij de missieverklaring van Groep Planning uit 1966 was die structuralistische invloed merkbaar: "*Architectuur kan (...) geen doel op zichzelf zijn, maar is enkel een middel om binnen de complexe maatschappelijke context het leven te stimuleren. (...) architectuur als een schakel in de ruimtelijke, de stedenbouwkundige omgeving (...) de zorg voor de mens in de gemeenschap staat centraal.*"³³ Functionele bruikbaarheid en leefbaarheid werden met andere woorden voorop gesteld.³⁴ Verwevenheid van architectuur en maatschappij werd de leidraad bij Groep Planning, evenals de verwevenheid met de gebouwde omgeving of het landschap.³⁵

In de verstrengeling van architectuur en stedenbouw werd Jan Tanghe sterk beïnvloed door de toenmalige Engelse architectuurtheorie en -praktijk: de projecten van de *Great London Council*, de opvattingen van architect Frederick Gibberd, de studies van de herwaardering van Engelse steden en hun patrimonium en het voorbeeld van geïntegreerde hedendaagse architectuur (in het bijzonder de universiteitscolleges) in historische steden zoals Oxford en Cambridge.³⁶ De aandacht voor die stedenbouwkundige dimensie en de gebruikers was volgens Tanghe ook al bij de eerste fase van het PHTI aanwezig door in te spelen op de looplijnen van de stad. Zo was de administratieve vleugel tevens opgevat als een semipublieke verbinding tussen de Abdisstraat en de Henleykaai voor de buurtbewoners.³⁷ Bij het ontwerp van de volgende fasen verwezen Serck en Tanghe echter meer expliciet naar de gebruikers ter verantwoording. Nadat Joris Migneau van de provinciale technische dienst in de herfst van 1974 een tegenontwerp had gemaakt van de hogere afdeling, pleitten Serck en Tanghe er voor om de centrale hal van het gebouw toch open te werken en te betrekken op de omliggende lokalen (bibliotheek, mediatheek, grote klaslokalen,...) omdat dit vertrok van de gebruikers en hun activiteiten (onderwijs, gesprek, ontspanning,...) en omdat het open karakter de dialoog versterkte tussen gebruikers en gebouw.³⁸ Ook hun antwoord op de vraag naar een minder complexe architectuur sloot hierbij aan. Verwijzend naar Herman Hertzberger ("*Een architectuur moet op aantoonbare wijze bijdrage leveren tot de verbetering van voorwaarden en omstandigheden voor mensen*") stelden ze dat het plan, de gebouwen en de agora ruimte moesten bieden voor allerlei ontwikkelingen en activiteiten: "*hoge ruimtedelen voor*

³⁰ Mail van Paul Deroose aan Koen Himpe, 20 juni 2018.

³¹ VERPOEST 2003, 324-325.

³² LIEVEVROUW P. 1997, 48-54.

³³ Geciteerd in: BEKAERT G. en STRAUVEN F. 1971, 345-347.

³⁴ VERPOEST 2003, 324-325.

³⁵ TANGHE in LIEVEVROUW P. 1997, 19.

³⁶ TANGHE 1968, 149-150; LIEVEVROUW P. 1997, 54.

³⁷ TANGHE in LIEVEVROUW P. 1997, 18.

³⁸ TANGHE 1986 ea s.p.

groepsbewegingen en lage ruimten om gemakkelijk te kunnen afbakenen en begrenzen tot tijdelijke werkplekken...".³⁹

Het **brutalisme** is als stroming verwant aan het structuralisme, en kan ook gezien worden als een voortzetting van en kritiek op het modernisme. Tot de meest invloedrijke vertegenwoordigers behoren de Engelse architecten Alison en Peter Smithson en in het bijzonder hun school in Hunstanton uit 1954. Voor dit gebouw bouwden ze voort op de modernistische architectuurtaal van Mies van der Rohe maar met een ruwe afwerking waardoor de architecturale structuur en de technieken zichtbaar bleven. De Smithsons benadrukten in hun architectuurbenadering in de eerste plaats ethische aspecten, zoals de nood om architectuur te verbinden met de alledaagsheid van het naoorlogse moderne leven en het belang van de gebruikers maar het is vooral de ruwe, onbewerkte esthetiek die heel wat navolging kende.⁴⁰ In Francis Sercks privéarchief van het PHTI bleven foto's bewaard van verschillende bekende gebouwen met zo'n brutalistische esthetiek: de bibliotheek van William Pereira in San Diego (1970), Marcel Breuers campusgebouw in Amherst (1970) en het stadhuis van Boston van Gerhard Kallmann en Michael McKinnell (1963-1968) (zie bijlage 5.4. documentatie, foto's 71-73), alle drie met een naar boven uitkragende betonnen structuur die ook bij het PHTI werd toegepast. Vooral dit laatste gebouw lijkt een belangrijke inspiratiebron te zijn geweest voor de hogere afdeling van het PHTI, dat ook in het interieur getuigt van een brutalistische benadering met veel gebruik van zichtbeton en onbeschilderd hout.

Het interieur van de hogere afdeling lijkt ten slotte ook aan te sluiten bij de **high-tech architectuur** of het structureel expressionisme. Deze stroming kwam op in de jaren zeventig en wordt gekenmerkt door het visueel (esthetisch) benadrukken van de structurele en technische onderdelen van het gebouw. Bekende voorbeelden zijn onder andere het Centre Georges Pompidou in Parijs van Richard Rogers en Renzo Piano uit 1976 waarbij alle functionele elementen prominent aan de buitengevel werden bevestigd in felle kleuren, en het hoofdkwartier van HSBC in Hongkong van Norman Foster (1979-1985) dat gebouwd werd rond een gigantisch atrium. Ook bij de hogere afdeling van het PHTI kozen de ontwerpers er voor om structurele elementen zoals de vier dragende kolommen in de centrale hal zichtbaar te laten en om technische elementen zoals verwarming, verluchting en verticale circulatie te benadrukken met felle kleuren (respectievelijk oranje, geel en groen).

De Inventaris van het Bouwkundig Erfgoed bevat momenteel 69 als monument beschermde modernistische gebouwen uit de naoorlogse periode (1945-1974) en tien als monument beschermde brutalistische gebouwen (waaronder drie van Juliaan Lampens, twee van Renaat Braem, twee van Marc Dessauvage, twee van Léon Stynen met Paul De Meyer, en één van Jul De Roover). Het structuralisme wordt niet gebruikt als stijlterm in de inventaris maar één beschermd monument (Het Casino van Houthalen uit 1951-53, naar ontwerp van Isia Isgour en Constantin Brodzki) wordt wel besproken als een geleidelijke overgang naar het structuralisme. Nog geen enkel erfgoedobject met de stijl "high tech" is momenteel beschermd of vastgesteld.

2.1.1.3. Typologie

Schoolgebouwen hebben een belangrijke rol gespeeld in de internationale architectuurgeschiedenis en in het bijzonder in de geschiedenis van de Moderne Beweging omdat men met deze gebouwen – meer nog dan met andere – trachtte om de maatschappij te veranderen. Als voorbeeld hiervan wordt vaak verwezen naar Arne Jacobsens Munkegard school in Gentofte (1948-1957), de school in Hunstanton (Norfolk) (1949-54) van Peter en Allison Smithson, het Burgerweeshuis in Amsterdam (1955-1960) van Aldo Van Eyck, de Montessori school van Herman Hertzberger in Delft (1960-heden) en verschillende ontwerpen van Hans Scharoun en Hermann Baur uit de naoorlogse periode.⁴¹ Dat deze internationale voorbeelden wel degelijk hun invloed hebben uitgeoefend in

³⁹ Nota van Serck en Tanghe, 15 oktober 1974 (Provinciearchief 3B 22/1731).

⁴⁰ S.N. s.d.: Alison and Peter Smithson [online] https://en.wikipedia.org/wiki/Alison_and_Peter_Smithson (geraadpleegd op 10 juli 2018).

⁴¹ MÜLLER T. 2010, 7, 42-44 en 174; en VERPOEST L. 1992, s.p.

Vlaanderen en op het PHTI in het bijzonder, blijkt uit het feit dat Francis Serck en Jan Tanghe begin jaren zestig de leden van het provinciebestuur (waaronder griffier Paul Beyer) meenamen naar een schoolgebouw in Basel (Zwitserland) om hen te overtuigen van hun visie.⁴² Wat modernistische scholenbouw in Vlaanderen betreft, verwees Luc Verpoest al in 1992 naar het belang van de Deutsche Schule aan de Lange Eikstraat 71 in Wezembeek-Oppem (1967-1970) van de Berlijnse architect Karl Otto, de rijksmiddelbare school aan de Lindestraat in Bornem van Marc Appel en Jan Welslau, het Koninklijk Vlaams Muziekconservatorium en de Singel in Antwerpen (1963-1988) van Léon Stynen en Paul De Meyer, het revalidatiecentrum aan de Dennendreef in Landegem van Léon Devos en Jacques Kint, een basisschool in Oostende (Mariakerke) van Paul Felix en ook het PHTI.⁴³ Geen enkele van deze gebouwen werd tot op heden beschermd.

Het PHTI en in het bijzonder de eerste fase ervan, is een representatief voorbeeld van de moderne scholenbouw uit de naoorlogse periode die in 1972 door A.F. Van Bogaert, de directeur-generaal van het Constructiefonds voor Schoolgebouwen van het Belgische Rijk, werd naar voor geschoven in zijn modelboek *Logica en actie in de scholenbouw*.⁴⁴ Deze rijkelijk geïllustreerde publicatie toonde een 100-tal, vooral functioneel-modernistische schoolgebouwen waarvan het merendeel (een 70-tal) uit Vlaanderen, zoals het atheneum in Gistel van Jan Tanghe (zie bijlage 5.4. documentatie, foto 60), het Provinciaal Technisch Instituut in Kortrijk van Paul Felix en Jan Tanghe (zie bijlage 5.4. documentatie, foto 59) en ook het PHTI. Naast pragmatische aspecten (voldoende licht, lucht, verwarming, brandveiligheid,...) beschreef Bogaert in dit boek een hele reeks eigenschappen van kwaliteitsvolle schoolarchitectuur waarvan vele ook terug te vinden zijn in het PHTI, zoals ook blijkt uit de begeleidende nota van Serck en Tanghe bij het wedstrijdontwerp uit 1960 en het juryverslag van de wedstrijd.

Scholen moesten volgens Bogaert in de eerste plaats een rustige en geborgen omgeving voor concentratie bieden in een almaar drukker wordende maatschappij. Serck en Tanghe voorzagen om die reden een grote stille groenzone "om de broodnodige atmosfeer te scheppen die jammer genoeg in de meeste Belgische scholen ontbreekt."⁴⁵ Wat inplanting betreft, stelde Van Bogaert dat de ideale oriëntatie van de klaslokalen zuidoost was maar hij gaf toe dat dit bijna nooit volledig haalbaar was en dat de oriëntatie ondergeschikt was aan de aandacht voor de context en de (natuurlijke) omgeving, verwijzend naar het poëtisch functionalisme van Richard Neutra. Bij het PHTI waren een groot deel van de klaslokalen zuidoost gericht (zeker bij het oorspronkelijke ontwerp) maar de essentie van het ontwerp was inderdaad dat ingespeeld werd op de bestaande natuurlijke omgeving (en met name op het niveauverschil tussen de Abdisstraat en de Henleykaai), bijvoorbeeld om verschillende ingangen te creëren. Terugkijkend stelde Tanghe zelfs dat het groene en geborgen karakter van de plek, de topografie en beplantingen richtinggevend waren geweest bij dit ontwerp.⁴⁶

Verder diende een schoolgebouw volgens Van Bogaert steeds van binnenuit ontworpen te worden, een principe waar het PHTI volgens hem zeker aan beantwoordde, aangezien hij een foto van dit gebouw volgend onderschrift meegaf: "Uit de ontrafeling der functies groeide het verband tussen deze zuivere volumes in een serene sfeer". Qua interieur bepleitte hij voldoende differentiatie (naar gelang het soort leerlingen, de activiteit,...) en zonering met een onderscheid tussen stiltezones (klassen, administratie) en lawaaizones (ateliers, sport, groen, ingang,...). Het PHTI heeft inderdaad klaslokalen van verschillende grootte en bij de inplanting van de vleugels werd veel aandacht besteed aan het feit dat de 'lawaaierige' keuken-refter-speelplaats en lokalen voor praktijkonderwijs zoveel mogelijk afgescheiden werden van de gewone klaslokalen.

Een belangrijk principe bij Van Bogaert was ook de flexibiliteit van het onderwijscomplex, die men bewakend door bij het ontwerp al rekening te houden met latere uitbreidingen en door de mogelijkheid te voorzien tot een interne opdeling of herindeling van de gebouwen. Omwille van dit laatste diende volgens hem altijd de voorkeur gegeven te worden aan

⁴² Mondelinge informatie verkregen van Francis Serck (21 december 2017 en 17 juli 2018).

⁴³ VERPOEST L. 1992, s.p.

⁴⁴ VAN BOGAERT 1972.

⁴⁵Toelichtende nota bij wedstrijdontwerp van Serck en Tanghe, 1960 (Provinciearchief 31 47/3000).

⁴⁶ TANGHE in DEMEY 1992, s.p.

skeletbouw in plaats van massiefbouw. Bij het PHTI werd inderdaad van in het begin rekening gehouden met latere toevoegingen, zowel op de refter-keuken (twee verdiepingen, onuitgevoerd) als op de uitbreiding van het secundair (één verdieping, uitgevoerd). Ook kozen Serck en Tanghe expliciet voor een skeletstructuur met niet-dragende wanden omwille van het belang van flexibiliteit, zeker bij technisch onderwijs. Serck was hierbij ongetwijfeld beïnvloed door zijn ervaring met het gebouw voor de Faculteit Wetenschappen in Gent, waaraan hij eind jaren vijftig meewerkte in het bureau van Jules Trenteseau. Om een flexibele indeling van het gebouw te vergemakkelijken, pleitte Van Bogaert ook voor licht, gemakkelijk verplaatsbaar meubilair. Serck en Tanghe hielden bij het ontwerp van het meubilair in de eerste fase echter nog vast aan een kwalitatieve afwerking (tafels met massief houten bladen) die bestand waren tegen vandalisme, maar het maakte dit meubilair wel zwaar en dus moeilijk verplaatsbaar. Bij de hogere afdeling kozen ze wel voor licht, kunststof meubilair van de Italiaanse firma Tecno.

De door Van Bogaert gewenste multifunctionaliteit of polyvalentie van de ruimtes is in de eerste plaats zichtbaar in de centrale overdekte hal, een herinterpretatie van de 19de-eeuwse *préaux* waarin allerlei activiteiten kunnen plaatsvinden. Maar ook de trappen en gangen zijn opener geworden (naar de hal en de klassen toe) en worden plekken van ontmoeting, de studiezaal wordt een mediatheek,...

Een laatste aspect dat Van Bogaert benadrukte en dat ook teruggevonden kan worden in het PHTI is de zorg voor het economische wat zich vertaalt in eenvoudige compacte volumes. In hun nota uit 1960 schreven Serck en Tanghe dat ze gekozen hadden voor een zo groot mogelijke concentratie om het wisselen van leslokalen en toezicht te vergemakkelijken, en ook bij het ontwerp van de hogere afdeling uit de jaren zeventig benadrukten ze het economische, compacte karakter van het gebouw. Ook het gebruik van stevige en onderhoudsvriendelijke materialen (zoals de met geëmailleerd staal afgedekte sandwichpanelen) is aanwezig in hun ontwerp van het PHTI, evenals de industrialisatie van het bouwproces door standaardisatie. Voor dit laatste kan verwezen worden naar de gordijngevel en de skeletstructuur die bij de opeenvolgende bouwfasen van het PHTI steeds behouden bleven. Serck en Tanghe benadrukten deze standaardisering ook in hun verantwoordingsnota uit 1960. Het economische aspect kwam in die nota ook aan bod in de vorm van een uitvoerige kostenberekening, en speelde ongetwijfeld ook een belangrijke rol bij de jurering aangezien de jury oordeelde dat de zeer sobere architectuur en de eenvoudige constructieve middelen van hun ontwerp een lage kostprijs zouden mogelijk maken. Van Boagert betreurde in zijn publicatie uit 1972 dat door de gebrekkige financiering de meeste onderwijscomplexen in Vlaanderen bestonden uit een heterogeen geheel van kleine bouwfasen. Het PHTI is in die zin zeldzaam dat – ondanks de verschillende bouwfasen over bijna 25 jaar – een heel homogeen geheel werd bekomen met een hoge ensemblewaarde.

De Inventaris van het Bouwkundig Erfgoed telt momenteel 444 fiches van onderwijsgebouwen uit de tweede helft van de 20ste eeuw waarvan er 29 of 6,5% beschermd zijn als monument. Deze cijfers zijn merkkelijk lager dan die voor onderwijsgebouwen uit de eerste helft van de 20ste eeuw, waar ze respectievelijk 1227 en 136 of 11% bedragen. Bovendien zijn van die 29 als monument beschermde onderwijsgebouwen uit de tweede helft van de 20ste eeuw, slechts tien duidelijk gevat door de bescherming. De overige 19 beschermingen betreffen veelal oudere complexen met een later toegevoegde bouwphase waarvan de beschermde status voor discussie vatbaar is, zoals de abdij Nieuwenbosch in Gent die in 1976 beschermd werd, met een schoolgebouw van Francis Serck uit 1977. Bij de overige tien tellen we twee complexen uit het interbellum met een belangrijke naoorlogse bouwphase (Technische Scholen in Mechelen uit 1946 en het Instituut voor Pathologie van de Veeartsenijschool in Gent uit 1951 van August Desmet), twee modernistische scholen van Isia Isgour voor de mijncités in Limburg (een kleuterschool uit 1948-1954 en een mijnwerkersschool uit 1957-1958, beide in Houthalen-Helchteren), twee paviljoenen van Expo '58 die herbestemd werden als school (Onze-Lieve-Vrouw Lyceum in Genk en het Joegoslavische paviljoen in Wevelgem), twee grotere, religieuze complexen (Diocesaan centrum Virgo Fidelis in Torhout uit 1956-1960

van Arthur Degeyter en theologisch en pastoraal centrum in Antwerpen uit 1968-1970 van Paul Félix), een openluchtschool (Sint-Lutgardis in Brasschaat uit 1955-1968) en een ontwerp van Renaat Braem (een kindertuin in Antwerpen uit 1958-1972).

2.1.2. Stedenbouwkundige waarde

Het PHTI heeft stedenbouwkundige waarde als voorbeeld van de verwevenheid van architectuur en stedenbouw zoals die door Jan Tanghe vanaf de jaren zestig werd bepleit onder invloed van de hedendaagse Engelse architectuurtheorie en -praktijk: de projecten van de *Great London Council*, de opvattingen van architect Frederick Gibberd, de studies van de herwaardering van Engelse steden en hun patrimonium en het voorbeeld van geïntegreerde hedendaagse architectuur (in het bijzonder de universiteitscolleges) in historische steden zoals Oxford en Cambridge.⁴⁷ De aandacht voor die stedenbouwkundige dimensie is duidelijk aanwezig in de opvatting van de administratieve vleugel. Deze vleugel speelt niet alleen in op de bestaande omgeving (met name het hoogteverschil tussen Abdisstraat en Henleykaai) maar fungeert tevens als een semipublieke verbinding tussen beide straten voor de buurtbewoners.⁴⁸ Ook de rest van het complex getuigt van een grote aandacht voor zowel bebouwde als open ruimtes, in de eerste plaats door de inplanting van vier vleugels rond een grote groenzone, wat Tanghe zelf omschreef als een herinterpretatie van het kloosterpandpatroon.⁴⁹

2.1.3. Technische waarde

De gordijngevel die bij de opeenvolgende bouwfasen van het PHTI gebruikt werd, illustreert het gebruik van zowel traditionele als innovatieve technieken en materialen. Het kader werd vervaardigd uit met roestvrij staal bekleed aluminium, de sandwichpanelen bestaan uit kurk maar kregen aan de buitenzijde een afwerking met geëmailleerd staal, een eerder traditioneel maar ook kwalitatief materiaal met een hoge resistentie waardoor de gevel tot op heden herkenbaar bewaard bleef. Zowel de sandwichpanelen als het glas werden in het kader geplaatst met raamkozijnen van neoprene (een synthetisch rubber). Deze toepassing was al lang gekend in de auto-industrie maar was op dat moment nog vrij innovatief in de bouw. Het werd voor het eerst toegepast in de door Eero Saarinen ontworpen bedrijfsgebouwen van General Motors (1949-1955) in Warren, Michigan (VS). Om deze gordijngevel te realiseren, werden heel wat detailtekeningen gemaakt, zelfs één op één, door de architecten, de aannemers en de firma's. Deze technische vernieuwingen in de naoorlogse gevelarchitectuur werden immers ontwikkeld door grote, toonaangevende firma's zoals Chamebel (1933) en La Brugeoise & Nivelles (1956) die volgens Francis Serck beide betrokken waren bij de uitvoering van de gordijngevel van het PHTI, al bij de opmaak van het wedstrijdontwerp.⁵⁰ Deze twee firma's werkten ook samen voor het eerste iconische voorbeeld van aluminiumarchitectuur in België: het hoofdgebouw van de *Prévoyance Sociale* in Sint-Joost-ten-Node van Hugo Van Kuyck uit 1954-1958 (La Brugeoise & Nivelles voor het aluminium gevelkader, Chamebel voor de raamkozijnen).⁵¹

2.1.4. Historische waarde

Het PHTI-complex getuigt van de toenemende activiteit inzake onderwijs die de provinciale overheden in Vlaanderen ontwikkelden na de Tweede Wereldoorlog en vooral na de Schoolpactwet van 29 mei 1959.⁵² In Oost-Vlaanderen trachtte het provinciebestuur op die manier om de economische stagnatie van de provincie in vergelijking met de andere Belgische provincies te counteren.⁵³ De aanpassingen van de plannen in de jaren zestig en

⁴⁷ TANGHE 1968, 149-150; LIEVEVROUW P. 1997, 54.

⁴⁸ TANGHE in LIEVEVROUW P. 1997, 18.

⁴⁹ TANGHE in DEMEY 1992, s.p.

⁵⁰ Mondelinge informatie verkregen van Francis Serck (21 december 2017 en 17 juli 2018).

⁵¹ VAN DE VOORDE S., WOUTERS I. & BERTELS I. 2015, 254-287.

⁵² CORNILLY 2013, 21.

⁵³ S.N. 1992, 6-7.

zeventig getuigen van het onverwacht grote succes van dit onderwijs. De aanwezigheid van andere provinciale hogescholen in de onmiddellijke omgeving zoals de verpleegstersschool aan de Nonnemeersstraat (de allereerste provinciale school in Oost-Vlaanderen) en de kappersschool aan de Godshuizenlaan draagt bij tot de contextwaarde.

2.2. Motivering van het type bescherming

Het Provinciaal Handels- en Taalinstituut in Gent wordt beschermd als monument. Het Onroerendergoeddecreet definieert een monument als volgt: "een onroerend goed, werk van de mens of van de natuur of van beide samen, met inbegrip van de cultuuroederen die er integrerend deel van uitmaken, inzonderheid de bijhorende uitrusting en de decoratieve elementen van algemeen belang wegens de erfgoedwaarde(n)." Dit type bescherming wordt gemotiveerd vanuit de erfgoedwaarde van interieurelementen en de aanwezigheid van cultuuroederen.

2.3. Motivering van de afbakening van de bescherming

De afbakening van het beschermd onroerend goed is opgenomen op het plan dat als bijlage bij het ministerieel besluit is gevoegd. Alle kadastrale percelen gevat door de bescherming zijn opgenomen in artikel 1 van het ministerieel besluit. De bescherming beoogt het behoud van het schoolcomplex, zoals gerealiseerd tussen 1960 en 1984 naar ontwerp van Jan Tanghe en Francis Serck, inclusief de groenaanleg. De bescherming omvat ook een deel uitmakend van het openbaar domein, met name het verhoogd betonnen plantvak voor de conciërgewoningen aan de Abdisstraat.

Delen van het complex die geen erfgoedwaarde bezitten en die uitgesloten worden van de bescherming zijn:

- de tien noodklassen onder de administratieve vleugel omdat ze de erfgoedwaarde van de administratieve vleugel aantasten door het tenietdoen van het oorspronkelijk open karakter met pilotis op dit niveau;
- de containerklassen aan de noordzijde omdat ze geen deel uitmaken van de plannen van Serck en Tanghe;
- de in aanbouw zijnde nieuwe vleugel omdat deze geen deel uitmaakt van de plannen van Serck en Tanghe;
- de niet bebouwde parking ten zuidwesten van het complex.

Daarnaast bevatten de kadastrale percelen die gevat zijn door de bescherming drie gebouwen die door latere verbouwingen in meer beperkte mate bijdragen tot de erfgoedwaarde van het geheel. Door de opname ervan in de bescherming wordt getracht een richtinggevende impact te hebben op deze panden door passende beheersdoelstellingen:

- de uitbreiding van het secundair;
- de voormalige overdekte speelplaats (heden sportzaal).

Ten slotte werd al een vergunning verleend voor de sloop van enkele delen van het complex die de erfgoedwaarde van het monument ondersteunen maar die niet onmisbaar zijn:

- de fietsenberging;
- de helling en verhoogde straat aan de kopgevel (zijde Henleykaai) van de administratieve vleugel;
- de uit begin jaren tachtig daterende uitbouw aan de zuidoostgevel van de administratieve vleugel.

2.4. Juridische toestand

2.4.1. Onroerend Erfgoed:

Op het omgevingsplan in bijlage bij dit dossier zijn de beschermingen opgenomen die in de buurt liggen van het onroerend goed waar dit dossier over gaat.

Het complex is voor een heel klein deel opgenomen in een vastgestelde archeologische zone (Historische stadskern van Gent ID 11888) en volledig in een UNESCO werelderfgoed bufferzone (008).

2.4.2. Ruimtelijke Ordening:

- gewestplan (Gentse en Kanaalzone) hoofdbestemming: CHE-zone ("woongebieden met cultureel, historische en/of esthetische waarde");
- RUP Afbakening grootstedelijk gebied Gent;
- op 28 april 2017 verleende het Schepencollege een vergunning voor het bouwen van sport- en klasruimtes op dit perceel;
- er loopt momenteel een aanvraag om een aantal wijzigingen uit te voeren aan de nieuwe sport- en klasruimtes op het terrein. Het dossiernr. van deze aanvraag is OMV_2018088163 en de uiterste beslissingstermijn is 12/02/2019.

3. BEHEERSVISIE

3.1. Beheersdoelstellingen voor het beschermd onroerend goed

In het beschermingsbesluit zijn beheersdoelstellingen opgenomen. Je vindt die terug onder artikel 3 van het ministerieel besluit. De beheersdoelstellingen moeten de zakelijkrechthouders (eigenaars, erfpachthouders, opstalhouders en leasinggevers) en gebruikers op weg helpen om de erfgoedwaarden maximaal in stand te houden of te verbeteren. Ze hebben de optimale verwezenlijking van de erfgoedwaarden voor ogen. Ze geven richting aan of vormen een kader voor toekomstig beheer van het beschermd onroerend goed. Zakelijkrechthouders en gebruikers dienen rekening te houden met deze beheersdoelstellingen als ze werken wensen uit te voeren aan het beschermd goed. Ook de overheid houdt met deze doelstellingen rekening als ze over deze werken advies moet geven of als ze toelating moet geven voor die werken.

De beheersdoelstellingen spelen in op de erfgoedwaarden, erfgoedelementen en erfgoedkenmerken opgenomen in artikel 2 van het ministerieel besluit.

3.2. Bijzondere voorschriften voor het beschermd onroerend goed

Voor elk beschermd onroerend goed geldt het actief en passief behoudsbeginsel. Dit betekent dat de zakelijkrechthouders en gebruikers het beschermd goed in goede staat moeten houden door de nodige instandhoudings-, beveiligings-, beheers-, herstellings- en onderhoudswerken uit te voeren en dat het verboden is om een beschermd onroerend goed te ontsieren, te beschadigen, te vernielen of de erfgoedwaarden ervan aan te tasten. Het betekent ook dat een zakelijkrechthouder en gebruiker verplicht is het beschermd onroerend goed als een goed huisvader te beheren en het dus niet te verwaarlozen. Alle voorschriften voor de instandhouding en het onderhoud van het beschermd onroerend goed die van toepassing zijn op het beschermd goed zijn opgenomen in artikel 4 van het beschermingsbesluit.

In het Onroerenderfgoeddecreet en Onroerenderfgoedbesluit zijn een aantal algemene voorschriften voor de instandhouding en het onderhoud van beschermd onroerend erfgoed opgenomen, meer bepaald:

- het goed als een goede huisvader beheren en de nodige voorzorgsmaatregelen nemen tegen schade ten gevolge van brand, blikseminslag, diefstal, vandalisme, wind of water;
- de toestand van het goed regelmatig controleren;
- regulier onderhoud uitoefenen;
- onmiddellijk passende consolidatie- en beveiligingsmaatregelen nemen in geval van nood.

Specifiek voor het houtig erfgoed geldt:

- het goed als een goede huisvader beheren en de nodige voorzorgsmaatregelen nemen tegen schade. Dit heeft zowel betrekking op de als monument beschermde bomen (stam, kruin en wortels) als op de standplaats waarin ze groeien;
- de fysische toestand van de bomen, heesters, vaste planten,... en hun standplaats regelmatig controleren en evalueren en tijdig de meest geschikte maatregelen uitvoeren wanneer een probleem zich voordoet (monitoring);
- regulier onderhoud van de bomen, heesters, vaste planten,... en hun standplaats oordeelkundig uitoefenen (regulier beheer). Voor de verjonging van het plantenassortiment kan geput worden uit de oorspronkelijke beplantingslijsten;
- onmiddellijk passende consolidatie- en beveiligingsmaatregelen nemen in geval van nood.

3.3. Toelatingsplichtige handelingen voor het beschermd onroerend goed

Voor sommige werken aan het beschermd onroerend goed moet een toelating worden gevraagd. Sommige werken kunnen namelijk een negatief effect hebben op de erfgoedwaarden. Voor alle werken die stedenbouwkundig vergunningsplichtig zijn, of waarvoor een omgevingsvergunning, milieuvergunning of natuurvergunning nodig is, vraagt de vergunningverlenende overheid advies aan het agentschap Onroerend Erfgoed van de Vlaamse overheid.

Voor een aantal werken die niet vergunningsplichtig zijn, moeten de zakelijkrechthouders en gebruikers, voorafgaand aan de uitvoering van de werken, toelating vragen aan het agentschap Onroerend Erfgoed of aan de erkende onroerenderfgoedgemeente. Een overzicht van alle erkende onroerenderfgoedgemeenten is te vinden op www.onroerenderfgoed.be.

De werken waarvoor u toelating moet vragen zijn opgesomd in artikel 5 van het beschermingsbesluit.

4. BRONNEN

Privéarchief architectenbureau Serck.

Provinciearchief 3B/22-1267, 1270, 1295, 1688, 1731, 1762 en 1765; 31/47-2851, 2892, 2984, 2997-3000, 3009, 3011 en 3013.

Rijksarchief, Provinciaal Archief Oost-Vlaanderen (PAOV), Griffie 335 en 347/7; Provinciale Technische Dienst Gebouwen (PTDG) 548A-B, 568 en 631.

Stadsarchief Gent, archief Francis Serck, rollen 274-289.

Stadsarchief Gent, reeks G12 Bouwvergunningen, H/3/76, H/4/76, H/19/64 en H/50/77.

SERCK ARCHITECTENBUREAU 1991: *Referentieboekje*, onuitgegeven (Gent).

ARON J., BURNIAT P. & PUTTEMANS P. 1996: *De hedendaagse architectuur in België*. Gids, Brussel.

- BARTHÉLEMY e.a. 1986: Provinciaal Handels- en Taalinstituut te Gent: architecten Groep Planning en F. Serck: kritische ontleding van het projekt, *A+ 92*, 16-21.
- BEKAERT G. 1995: *Hedendaagse architectuur in België*, Tielt.
- BEKAERT G. en STRAUVEN F. 1971: *Bouwen in België 1945-1970*, Brussel.
- CORNILLY J. 2013: Ruimte voor bestuurders en ambtenaren, in: CORNILLY J., HELLEMANS B. & MIGOM S., *Een huis voor de provincie*, Antwerpen, 8-24.
- DEBO R., JANUARIUS J., SPOLSPOEL J. e.a. 2017: *Eeuwen ondernemen, 100 honderdjarige bedrijven vertellen hun verhaal*, Gent-Mechelen.
- DE CLERCQ M. 2012: *Tussen tuinwijk en hoogbouw : architectuur tussen 1950 en 1975 in Gent, Lezingen Dienst monumentenzorg en architectuur*, Gent, 13-21.
- DEMEY A. e.a. 1992: *Provinciaal Instituut voor Hoger Onderwijs, Henleykaai, Gent*, Gent.
- LAPORTE D. 1994: *Architectuurgids Gent*, Turnhout.
- LIEVEVROUW P. e.a. 1997: *Groep Planning, Verweven als leidraad 1966-1996*, Brugge.
- MESTDAG J. & VAN LANDSCHOOT R. 1996: *100 jaar Provinciaal Onderwijs Gent (1894-1994) : feestbundel*, Gent.
- MÜLLER T. 2010: *Das klassenzimmer = The classroom*, Berlin.
- POULAIN N., DESEYN G., DUBOIS M. e.a. 1985: *Gent & architectuur. Trots, schande en herwaardering in een overzicht*, Brugge.
- S.N. 1966: Habitation pour un jeune ménage d'intellectuels, *La Maison* 22.9, 292-293.
- S.N. 1967: Habitation à Destelbergen, *Architecture* 77, 678-679.
- S.N. 1974: *Feestbundel. Provinciaal Handels- en Taalinstituut Gent 1952-1977*, Gent.
- S.N. 1992: *Provinciaal onderwijs. 70 jaar bouwen aan toekomst*, Gent.
- S.N. 1994: *Erfgenamen van de English Club : Provinciaal onderwijs Gent*, Gent.
- STOOP M. (ed.) 1995: *Walter Steenhoudt, Uit de loopbaan van een architect*, Gent.
- TANGHE J. 1968: La pensée urbanistique et architecturale en Grande-Bretagne, *La Maison* 24.4, 149-150.
- TANGHE J. e.a. 1986: *Group Planning Partnership, Vision and reality*, Milaan.
- THAU C. & VINDUM K. 2001: *Arne Jacobsen*, Kopenhagen.
- VAN BOGAERT A.F. 1972: *Logica en actie in de scholenbouw*, Brussel.
- VAN DE VOORDE S., WOUTERS I. & BERTELS I. 2015: *Post-war building materials in housing in Brussels 1945-1975*, Brussel.
- VAN DE PERRE D. 2003: *Op de grens van twee werelden. Beeld van het architectuuronderwijs aan het Sint-Lucasinstituut te Gent in de periode 1919-1965/1974*, Gent.
- S.N. 1987: *Archis* 9, 8.
- VERPOEST L. 2003: Groep Planning, in: VAN LOO A. (ed.) *Repertorium van de architectuur in België van 1830 tot heden*, Antwerpen, 324-325.
- VERPOEST L. 1992: *Twee eeuwen scholenbouw*, Brussel.

Mondelinge informatie verkregen van Francis Serck (21 december 2017 en 17 juli 2018).

AGENTSCHAP ONROEREND ERFGOED 2017: *Tanghe, Jan* [online], <https://inventaris.onroerendergoed.be/dibe/persoon/4712> (geraadpleegd op 10 juli 2018).

LOUIS F. e.a. 2018: Nieuwe sporthal voor scholencampus langs Henleykaai [online] <https://www.gentcement.be/2018/01/nieuwe-sporthal-voor-scholencampus-henleykaai> (geraadpleegd op 10 juli 2018).

S.N. s.d.: Alison and Peter Smithson [online] https://en.wikipedia.org/wiki/Alison_and_Peter_Smithson (geraadpleegd op 10 juli 2018).

5. BIJLAGEN BIJ HET INHOUDELIJK DOSSIER

5.1. Omgevingsplan

5.2. Fotobijlage

De fotoregistratie van de fysieke toestand, gevoegd als bijlage bij het ministerieel besluit, bevat alle relevante foto's voor dit dossier. Er is geen afzonderlijke fotobijlage bij het dossier gevoegd.

5.3. Cultuurgoederen

De voor bescherming voorgedragen cultuurgoederen zijn in een afzonderlijke bijlage bij het ministerieel besluit opgenomen (bijlage 3). Deze bijlage bevat zowel een oplistings van de cultuurgoederen, een beschrijving als een motivatie.

5.4. Documentatie

De documentatie bij het inhoudelijk beschermingsdossier bevat bijkomend materiaal zoals kaarten, postkaarten, archieffoto's, bouwplannen, kadastermutaties, hoogtemodellen en dergelijke, dat het dossier verder onderbouwt of illustreert.